

1717.

1. Beckius, Caspar Sebastianus: De usn et auctoritate
juris Romani in Hungaria.
2. Beckius, C. Sebastianus: De juris prudentia per immen-
dationem religionis reformatae.
3. Brethigerus, Fridericus: De jure naturaliter
absentium et civitates praesentium.
4. Brunnherus, Guo. Hieronymus, Decanus Fasfus.: Et
solemnem lectionem a Joh. Crisp. Boersio habentem
invitat pariterque agit: De plagio literario in studio
juris
- 5^a = Presselius, Nic. Guilielmus: De advocatis, eorumque
numero restringendo. 2 Sampl. 1717 & 1746
- 5^b = [Presselius, Nic. Guilielmus]: Nöthige Anmerkung über
die . . . Dissertation V. De advocatis eorumque numero
restringendo.
- 5^d = [Presselius, Nic. Guilielmus]: Abgenöthigte Reflexion
wieder die . . . Gegen-Anmerkungen über die Th. =

- merkungen, so wieder bei Disputationes des:
- Mrs. Justitium Præmissis: De advocatis eorumque numero restringendo, . . . verfertigt.
6. Fries, Johannes Bernhardus: De cura hereditatis jacentis
7. Fries, Johannes Bernhardus: De locatoris successore
8. Friesen, Fr. Bernhardus; Tac. jurid. - decessus: ad solemnem lectionem a . . . Friderico Wilhelmogelio habendam invitatis
9. Gerhardts, Ephraim: Prolusio academica: De usu dialecticarum exercitationum jurisprudentiæ studio præparendo ventilationi juris Testiniani privati. . . præmissa. (Commentationes ad disputationes publicas habet.)
10. Hertleben, Johannes Maurus: De recognitione testamentorum per testes
11. Lehmannus, Fr. Taculus: De eo, quod iustum est circa custodiendam veritatem.

1717.

12⁹⁷ Pagenanus, Nicolaus: Regumina nobilium senatus
praedictorum urbanorum. 2 exempl. 1717-1719.

13. Schroeterus, Jo. Christianus, Fac. jur. Decanus: Praegranda
lectionis auspiciis Levinus Frederici Benseius. . . . . pre-
missum.

14. Nevagium, Fr. Philippus: De reformatione in auctoritate
non competente.

15. Stenius, Balthasar, Gustavellius: Vindicta juris Impu-
toris adversus archiepiscopos Romae.

16. Stenius, Fredericus Gualterus: De jure alchymiae.

17. Wedelius, Georgius Wolffgangus, Fac. med. Decanus:
Praepemptio in aeg: De morbo forami regis Judae . . . .
(Disputationis in aeg. Johannis Samuelis Heinsii
praemissum).

18. Wedelius, Georgius Wolffgangus: De strangulatione
uterae symptomatica

1717.

19. Wedelius, Joannes Adolphus, Fac. med. Decanus

Pupumplexiana inang : De siphonum majorum emenda-
tione I (Dissertationi inang. Josiae Lyimund Schum-
burgii praemissum).

20. Wedelius, Joannes Adolphus : De melancholia hypochond-
riaca.

21. Wedelius, Joannes Adolphus, Fac. med. Decanus : Pupumplexiana
inang : De siphonum majorum emendatione II (Dissertati-
oni inang. Christiani Rudolphi Traesleri praemis-
sum).

22. Witelvozelius, Christianus : De modo inverso in
processu civili et criminali vitando.

1717.
3
15
1717, 11

DISSERTATIO PRACTICA
DE EO, QUOD IVSTVM EST

CIRCA
CVSTODIENDAM
VERITATEM.

Oder :

Was die Erhaltung der reinen Wahrheit
zu thun und zu lassen erfordere ?

QVAM
DIVINA ADSISTENTE GRATIA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MON-
TIVM, ANGARIAE ET GVESTPHALIAE,

RELIOVA,

IN ACADEMIA IENENSI

INCLVTI PHILOSOPHORVM ORDINIS CONSENSV,

D. MARTII CIO IO CCXVII
PRAESIDE

IO. IACOBO LEHMANNO,

PH. M. EIVSQUE A. M. PLISS. ORD. ADIVNCTO,
PATRONO AC PRAECEPTORE

IUGITER COLENDO

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET

NICOLAVS VVEDELIVS,

REISBYA-CIMBER.

IENAE,

LITTERIS IO. BERNH. HELLERI.

DISSERTATIO PRACTICA
DE EO, QVOD IVSTVM EST

CIRC
CVSTODIENDAM
VERITATEM.

Das die Wahrheit der reinen Wissenschaft
zu thun und zu lassen erfordert

DIVINA ASSISTENTE GRATIA
REGULI MAGISTRI CENSURAM
SERENISSIMO FRANCISQVE A DOMINO

DOMINO
GUILIELMO HENRICO
DUCI SAXONIAE, IVLLI C. CIVILIAE, MOR-
TIVM, ANAGRAE ET CVNSTANTIAE

IN ACADEMIA IENENSIS
INCVLTAE PHILOSOPHOIVM ORDINIS CONDITA
D. MARTII CIO COXVII
PRAESIDE

IO. IACOBO LEBMANNNO
PRAESIDE
PATRONO AC PRAECEPTORE
IVSTIT. COLENDO
FRANCIS CANDIDORVM EXAMINI SPICIFICI
NICOLAVS VVEDELIVS
REISBY GIMBER

LEIPZIG
LITTERIS IO. BERN. HELLERT

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI
REGIS DANORVM AC
NORWAGIORVM

ADMINISTRIS ET CONSILIARIIS

PIETATE, SAPIENTIA ET PRVDENTIA

ILLVSTRISSIMIS, PERILLVSTRIBVS
ET EXCELLENTISSIMIS

DOMINO DOMINO

CHRISTIANO DETLEF
COMITI DE REVENTLAV,

ORDINIS, QVI AB ELEPHANTO NOMEN TRAHIT,
EQVITI, CONSILIARIO INTIMO, PEDITVM
GENERALI, CVBICVLI REGII AC REI VE-
NATORIAE, VT ET VRBIS HADERSLEBIAE
PRAEFECTO SVPREMO ET SVMMO
ALTENAVIAE PRAESIDI.

DOMINO DOMINO

IOANNI GEORGIO
DE HOLSTEN,

EQVITI AC CONSILIARIO INTIMO, PRAEFE-
CTVRAEQVE TVNDERENSIS PRAEFECTO
SVPREMO, RELIQVA.

NEC NON
DOMINO DOMINO
IOANNI LVDOVICO
LIB. BAR. DE KOENIGSTEIN,
EQVITI AC CONSILIARIO INTIMO, ET PRAE-
FECTVRARVM APPENRADENSIS ATQVE
LVGVMENTIS PRAEFECTO SVPREMO, ATQVE
ECCLESIAE CATHEDRALIS DIOE-
CESEOS LVBECENSIS
PRAEPOSITO.

VT ET
DOMINO
DOMINO DE CALLNEIN,
CONSILIARIO STATVS ET DIOECESEOS
AC PRAEFECTVRAE RIPENSIS
PRAEFECTO,
DOMINIS SVIS BENIGNISSIMIS AC
GRATIOSISSIMIS

Illu-

Illustrissimi, Perillustres, Excellentissimique

Domini,

Domini Gratosissimi.

*N*isi illustria singularis VESTRAE benignitatis documenta in promouendis publicis commodis & fouendis pacis artibus aequae testata cunctis essent, ac VESTRA Virtus & Vis animi, maxime sapientia, praesentia Consilii, probitate, fide & iustitia corroborata; nunquam in animum potuissem inducere, ut hasce studiorum Academicorum primitias VOBIS submisso offerrem. Tanta nimirum sunt VESTRA in publicam, tanta in literariam rem merita, ut ea ingenii facultate vix adsequi, nec vi verborum exprimere sustineam. Sive enim VESTRAM curam & sollicitudinem paulo altius mecum expendam; omnes intelligunt, VOS tanquam in sublimi specula positos, pro salutis publicae custodia dies noctesque animo excubare, ne in tanta temporum difficultate, atrocis belli formidine circumstrepente, Reipublicae fortuna laebefactetur, neue illorum, quibus obsequii gloria est relicta, commoda minuantur, sed ut, quantum huius tempestatis diritas permittit, omnium rerum copia abundant. Sive VESTRAM in tuendis pietatis & Musarum officinis diligentiam accuratori mentis indagine pensitem, omnes, quos ingenii & doctrinae opinio VOBIS conciliauit, ingenue fatentur, maximum fortunarum suarum praesidium in prudentia longo rerum usu parta, in

X 3

constantia cupiditate, ambitione & gratia variari nescia, in facilitate neminem aut aspectu aut colloquio arcente, in vigilantia denique VESTRA ab incolumitate & incrementis reipublicae oculos non desectente summopere esse positum. Quare cum mihi decretum constitutumque esset, qualemcunque meam in euoluenda quadam materia viribus aequa industriam exercere, cum primis officia circa veritatem rite custodiendam obseruanda paulo altius discutere: nihil erat quicquam in consiliis meis antiquius, quam ut leuidenses hasce pagellas VOBIS, qui nihil dare gratiae, nihil odio & cupiditati sed sincero iudicio instructi de doctrinarum studiis recte sentire atque aestimare didicistis, in certissimum obseruantiae meae argumentum, eo quo decet humillimi animi cultu consecrarem. Ego quoque spero & plane confido, fore, ut tunc hoc & exile munusculum, quod Musae nostrae VOBIS, ea qua par est animi dimissione exhibere non erubuerunt, sereno accipiat vultu, nec vero agnoscat doni modum & pretium, sed pium rectumque animum, qualis etiam DEO minus displicet, si eius cultores hecatombas offerre non queant, sed cum minoribus tantum victimis supplicent. Persuasissimum quoque habetis, me praepotentem DEVM assiduis fatigaturum esse precibus, ut VOS omnibus animi insuper & corporis dotibus cumulatos, salvos incolasque seruet quam diutissime in splendidissimae familiae VESTRAE decus & ornamentum, Ecclesiae, Reipublicae civilis & literariae praesidium & emolumentum, eorumque omnium, qui virtuti & sapientiae operantur. Valete Domini atque Maecenates humillimo animo suspiciendi nec desinite ulteriori patrocinitio amplecti

Vestrorum Nominum

*Dabantur in Athenaeo
 Salano*

cultorem humillimum

Nicolaum VVedelium.

Quinto idus Maii MDCCXVII.

s, s. TH. Cult.

CAP. I.

DE

Veritatis Custodia generatim.

Vod aliquando in proverbio audi- Institui
mus: tot esse capita, quot sensus; ratio Soc-
id vt de multis aliis rebus, ita de casio.
veritate quoque eiusque eustodia
tuto erit adstruendum. Quae o-
ptima semper dicta fuit magistra,
ea nos haec ad satietatem docet,
experientia. Non est nostri insti-

mi. hinc
ob. hinc
cor. qd.

tuti de omnibus his agere, qui hic in varias abeunt senten-
tias; sed vt praesens requirit propositum, tantum notamus,
quod facile concedent omnes, multos esse, qui putant a
veritatis custodia quemvis, etiam si idoneus quoque sit,
abstinere & aliis negotium posse relinquere; alios vero

A. 2.

perperam quidem autumare, veritatem custodire, rem esse in medio positam, quam suscipere quivis & quocunque modo posset, cui esset volupe. Ut vero illi citra dubium officio suo haud faciunt satis, qui cum eos aptos reddiderit clementissimus DEVS, talentum fidei suae traditum citra necessitatem occultant; ita, qui minus apti sunt, quosque DEVS non ad custodiendam instruxit veritatem, perperam & saepius magno gloriae diuinae nostraeque salutis & veritatis detrimento id suscipiunt negotium, quod plane à DEO aliis erat mandatum; quemadmodum nec illi, qui quacunque saepius illicita ratione veritatem custodire conantur, crimine absolviendi sunt. Non nego, voluntatis subesse perversitatem, cum multi nomen suum exponant in tabernas bibliopolarum venale, qui scribunt, ut videantur, ut laudentur, aut eorum alias fiat mentio; alii vero, ut lucrentur quidquam, rei domesticae conueniens, librorumque curam alias suppellectilem augeant sine detrimento rei familiaris: multum tamen incommodi hac in re inde quoque provenire credo, quod non nulli perperam sibi persuadent, veritatem negligere aut custodire rem esse liberam. Ut ergo cognoscamus, quodnam vnus cuiusque circa veritatem custodiendam sit officium, hanc doctrinam ea qua fieri potest diligentia & sine vlllo partium studio considerabimus; quod DEVS optimus felix esse iubeat suaeque gloriae & nostrae salutis salutare.

Quidam huius doctrinae scriptor. Antequam vero, quae proposuimus, adgrediamur, nostra sententia silentio praeterire non decet, alios quoque hac in re sudasse, inter quos maxime notandus est summe reverendus THEODORVS DASSONIUS, Confessor, Iurarius Regius, atque Superintendens Generalis, Slesuicensis & Hollaticus, in sermone ad Praepositos, Seniores & eius generis alios fidei suae commissos, alloquio de pura doctrina sanctissimae custodienda (*). Eius generis argumentum sibi quoque proposuit tractandum celeberrimus HENRICVS MVLLI-

us, Theologus in Ecclesia & Academia Holfatica primarius, in *dissertatione de studio aequitatis iuendae asserendaeque Orthodoxiae maxime necessario*, (***) eleganti sermone scripta. Sed ne de eius generis celeberrimis viris iudicandi nobis tribuatur temeritas; hoc modo addere iuuabit, hos & Theologiae se accommodasse & speciatim tantum rem exhibuisse; vt quibus, nobis quoque generatim & ex ipsa re de hac doctrina disserendi facultatem esse relictam, facile possit colligere. Hac ergo nos ulterius morari non patiemur, sed ductu rei ipsius, genuini Philosophorum veritatem inuestigantium principii, dissertationem instituemus & quae circa veritatis obseruanda sint custodiam, ea, quae fieri poterit, describemus breuitate.

Typis traditum illud est anno MDCCXIII. Haece primum anno MDCCXIX, deinde coniunctis aliis huius tenoris laboribus, nomine *Schediasmatism de eo, quod instum est, & factu vitatuque necessarium circa puram Doctrinam custodiendam*, anno iam praeterito prodit.

Vt negotium eo distinctius perficiatur, in limine statim nequitiam praetermittendum est variis generis deprehendi veritates. Veritas enim, vt alia taceam, vel in *Metaphysica* rerum reperitur, vel in *cognitione nostra*, vel in *sica*, *Logica* & *Ethica*, illisque signis, quae sermonis loco adhibentur. Illa *Logica* & *Metaphysica*, ista *Logica* & haec *Ethica*, vel hodie *iuris naturalis* dicuntur. De *prima* nobis in praesenti quidem sermo esse nequit, cum custodia huius veritatis illis relinquenda sit, qui essentias rerum constituunt ac conseruant, quod providentiae diuinae maxime negotium est. Neque de *ultima* ut iam multa proferantur, scopus noster videtur requirere, eius quippe custodia eo tandem redit, ut mendacia praecipis aliisque hae facientibus institutis impediuntur, quo nostra iam se non extendit oratio. In *media* ergo versabimur consideranda, cuius tutela & custodia hodie non minus deprehenditur necessaria.

§. IV.

Veritas Logica varias admittit consideraciones.

Veritas, quae Logica vocatur, iterum non vna eademque semper consideratur ratione, mox propria meditatione inveniendae, aut ex aliorum scriptis excuspendae, riteque examinanda, mox cum aliis est communicanda. Sed hi diuersi tantum veritatis sunt modi; veritas ipsa, in qua Logica versatur, siue inveniendae & ex aliorum verbis inuestiganda, siue communicanda fit, generatim consistit in cognitione ipsi rei, de qua agit, conueniente; hinc ubi cognitionis & rei illius deficit conuenientia, cognitio falsa vocatur & error. Cum ergo omnis cognitio vera scitaque necessaria aut vtilis viam paret ad felicitatem, & huius & futuri seculi; falsa vero tantum abest vt viam ad felicitatem muniat, vt potius, si alicuius sit momenti, in omnem miseriam nos reddat praecipites: *omnis generis*, de qua Logica agit & quae mox descripta est, *veritas merito censetur custodienda*. Hoc interim notandum, in nostro negotio veritatem non tam singularem quandam, quam potius complexum plurium veritatum indicare.

Quid nobis iustum sit?

Id vero, quod in hac veritatis custodia iustum est, cum DEO proposuimus cognoscendum. Vlti nomine, vt statim dicamus, id hic intelligimus, quod leges & prudentiae regulae in re aliqua praecipiunt; non aliter ac PAVLVS, iure Consultus (*), ius & aequum & vtile significare affirmat. Leges naturales, vt alibi fufius ostensum, ex natura & praesertim sine cuiusque rei colliguntur; prudentiae vero regulae ex circumstantiis externis & proflus accidentalibus fluunt.

(*). L. XL. de I. & L.

Fines custodiendae veritatis.

Qui ergo, quod in custodienda veritate iustum est, probe perspicere conatur, ei naturam atque finem maxime cognoscere graue non erit; quae enim veritatis circumstant custodiam, nullo negotio deinceps obserabuntur.

cur. id In natura cuiusdam entis moralis, cuius generis custodia veritatis merito habetur; finis non modo praecipuum est, sed id quoque, quod primo cognoscendum & a quo caetera facile deriuantur. *Fines* custodiendae veritatis; si rem consideramus, *uarii* videntur dari. Quem proxime quaerimus, est *cognitionis nostrae puritas*, aliud enim quidquam licite quaerere non possumus. Hanc ordine sequitur *vita rite & feliciter instituenda*, nam huius ergo praecipue data est cognitio; hanc gratia sua DEVS benignissimus ornat *vera felicitate*, quibus omnibus demum ipsius promouetur *gloria*.

§. VII.

Hic finis proximus maxime in re aliqua considerandus est, ad huius enim normam tota rei natura composita videtur; ita caeteri neutiquam negligendi sunt. *Proximus* *re aliquae* *maxime* *naque naturam rei praefacit*; sed *remoti* hunc *limitam* eique *maxime* *lucem* *accendant* non contemnendam. Eam nempe *feliciter* *quaerere* oportet, quae gloriae diuinae non aduerfatur. Eam vitae rationem ingredi decet, quae veram *sed caetera* non impedit *felicitem*. Illa cognitio est acquirenda, *ri non ne* quae viam ad vitam rite instituendam ac tandem ad ipsam *gligendi* veram pandit *felicitem*. Et quia maxime *veritatis puritas* viam illam aperit, haec sectanda, acquirenda & custodienda est.

§. VIII.

Cum igitur finis proximus entium moralium, seu clavis, referat naturam, ad puritatem cognitionis, quae finis ille est, nostra redit disquisitio. Est illa *complexus variis* *defini-* *tatum ad felicitatem & temporalem & sempiternam sicuti necessarium,* *aut eius generis, qui viam ad vitam rite instituendam ipsamque veram non peruertunt felicitatem.* Optime nobis consultum esset, si plane nullis irretiremur in cognitione nostra erroribus; hoc enim requirit puritatis idea: sed fere supra hominum sortem tale quid positum esse videtur. *Nauius* *ergo*

ergo & quadrigis petendum est quidem fastigium, ubi errores nulli deprehenduntur; sed si ob hominum infirmitatem quidam tolerandi sunt, ii videntur esse, in quibus licet praesentibus via ad veram felicitatem non occluditur. His inuimus distinctionem *necessarias* inter & *non adeo necessarias* veritates, quas theologi *fundamentales & non fundamentales* dicere consueuerunt. Nimirum ex praecedenti quodam fine, vita recte instituenda, ipsaque a DEI benignitate nobis concedenda beatitate metiri nos oportet cognitionis nostrae puritatem. Cum vero nulla tutior via, quam quae nullis plane impeditur diuerticulis; ita nulla cognitio nos certius ac facilius ad veram ducit felicitatem, quam quae nullis maculatur erroribus. Haec ergo quantum fieri potest, quaerenda est. Sed quemadmodum recta incedentes via, interdum non curamus, quae a latere obseruantur, si modo plane a via aberrandi absit periculum; ita si qui nos occupant errores, modo ex eorum genere sint, qui nos a vera non seducunt felicitate, eos tolerare possumus, infirmitatis testes. Et si quis hos quoque fastidiat, *cognitionis puritatem* nonnisi *in veritatibus necessariis & vitibus quaerere*, errores vero plane negligere potest.

§. IX.

Custos Custodia huius purae veritatis, si porro rem *veritatis* templamur, in eo videtur consistere, vt, qui apti sunt, *circum-* prudenter circumspeciant, quid hinc inde ore scriptisque *spicere* proferatur aut resuscitetur ac defendatur ab aliis prolaturum. Custodia enim a militibus ad nostrum transfertur *debet,* negotium. Illi excubias agentes, quis adueniat, num *quid circa* nostram hostis, an alius? sollicito circumspicere debent, ne *cognitio-* dantur aut pereant, quae custodienda sunt. Pari ratio- *nem aga-* ne cum veritate, salutis nostrae munimento sancte *tur.* stodiendo, vt iam diximus, res se habet.

§. X. Ne-

Neminem vero huic negotio aptum iudicare possu- *Custos ve-*
 mus, quam qui, verum quid sit, aut falsum, probe cogno- *ritatis in-*
 uit; qui intellectu gaudet emendato, genuinisque & sa- *llectu e-*
 lutaribus instructo veritatibus. Qui ipse nescit, quid al- *mendato*
 bum sit aut nigrum, quomodo hoc ab illo separabit? Fa- *veraque*
 cile autem quis custodiam aget his instructus, si modo o- *eruditione*
 mnia, quae dicuntur aut scriptis proferuntur, accurate ad *debet esse*
 genuinam omnium veritatum examinat normam, quae in *instructus.*
 Theologia quidem sola est reuelatio, in Philosophia vero
 maxime res ipsa, & quae a fide dignis proferuntur homi-
 nibus ac speciatim historiarum conditoribus.

§. XI.

Vt interim miles excubias agens custodiam suam non *Errores*
 perfectius exercet, quam si hostem detegat, & decenti vi *detegendi*
 repellat; ita quidem veritatis puritatisque custos probe *& refu-*
 suo fungetur officio, si errores detegat, argumentisque ad *tandi sunt.*
 hoc requisitis refutet, apertis, ubi opus est, erroris quo-
 que fonte & riuis venenosis.

§. XII.

Haec licet omnes, qui veritates cognouerunt & er- *Eruditio*
 rores ab illis discernere didicerunt, quadam ratione pro- *tradenda*
 mouere queant; cum tamen ob ingenii imbecillitatem *est custo-*
 eo iudicii acumine non instructi sint, quod ad diuidi- *dia.*
 candas veritates erroresque requiritur; nec cuiusuis tem-
 pus permittat & negotiorum ratio; illis, merito haec
 traditur custodia, quibus eruditio maxime curae est cor-
 dique. Eruditio ergo veritatis custodia merito commit-
 tenda est.

§. XIII.

Vt autem saepe vnus miles hostes detectos solus re- *alii inter-*
 pellere & abigere non potest, sed in subsidium vocandi *dum in*
 ceteri commilitones, immo saepius qui praesunt agmi- *subsidium*
 ni; ita vnus saepius non sufficit erroribus detegendis, re- *vocandi.*
 futandisque, vires potius aliorum aduocandae sunt, immo
 B summi

summi quoque imperantis interdum adhibenda est auctoritas.

§. XIV.

An custodia veritatis sit officium? *regulaeque prudentiae promouent, quibus hac in re homines obligentur, praecipua videtur quaestio. Antequam enim demonstremus, quid de ea statuendum sit, neutiquam quae leges iubent, regulae prudentiae suadent, & quae ad praeparationem voluntatis praemittendam faciunt, potenter satis inculcabitur. Ut vero, quae docente philosophia nostri sunt officii, ex sine cognoscuntur: sic eadem argumento ab illo desumpto probantur. Ante nempe constituimus, DEO placuisse nos ad actiones honestas, immo ad ipsam felicitatem ducere, non caeco quodam impetu, sed ut creaturis ratione praeditis conueniens est, cognitione quadam praemissa; ideo enim voluntati iunxit intellectum cognoscentem, quae illi sunt peragenda. Sed ita res comparata est, ut inter veram cognitionem seu veritatem atque inter genuinas DEOque placentes actiones, immo ipsam veram felicitatem, eius generis deprehendatur nexus, ut non nisi veritates scitu necessariae ac vtilis nos ducant ad honestam vitam & felicitatem; errores enim plane alias, DEO displicentes, commendant actiones, efficiuntque, maxime, si cuiusdam sint momenti, ut vera priuemur beatitudine, quae omnia inductione facta satis confirmabuntur. Veritates ergo si non medium, conditiones tamen dicendae erunt, quae requiruntur ab illis, qui vitam rite instituire & genuinam consequi cupiunt felicitatem. Hae itaque quaerendae sunt, & ne corrumpantur, custodiendae. Quemadmodum vero leges & prudentiae regulae omne id praecipiant aut suadent, quod ad felicitatem aut vitam recte transigendam facit; in hoc enim praecipuus legum & regularum prudentiae consistit usus: ita veritates illae vel cognoscendae, vel custodiendae, seu conditiones requisitae ab illis*

lis quoque praescribuntur. Quod vero leges praecipunt, aut prudentum commendant placita, generaliore significatione *Officium* dicitur; ex quo custodiam veritatis eius generis quid esse, optime colligitur.

§. XV.

Ad numerum perfectorum officiorum referendam es- *Custodia* se veritatis custodiam, ex eo liquet, quod vitae honestae *veritatis* & felicitari, ordine a DEO constituto, necessario praemittitur *est officium* cognicio vera. Accedit, quod hodie magis ac magis augeantur huius hostes, qui errores disseminare, *dissectum* solutamque vitae rationem omni, quo fieri potest modo, inculcare singulari sibi ducunt gloriae. Necessitas inde oritur eo diligentius & curatius veritatem conseruandi, quae, si officium nostrum imperfectum esset, facile in perfectum mutaret. Optime B. LUTHERVS (*) *ipsa re, inquit, experimur, oculisque cernimus, ac manibus ipsis palpamus,* summe necessarium esse, *ut in pura sacrosancti Euangelii doctrina sedulo insemus, ut tam urgeamus, subindeque iteremus.* Eandem fouet mentem celeberrimus MÜHLIUS (**), ita disserens: *Quae cura, loquatur autem de puritate, hoc diligentior nunc esse debet, quo maior eorum copia, qui non tantum contaminare doctrinae puritatem, & nescio quibus interpolare suis, sed & infestare ac impugnare, si non aperte, per cuniculos tamen audent.* Quod vero eruditus adscripsimus hoc negotium, id inde provenit, quod singuli homines non omnia exercere possunt officia societati necessaria, horum enim magnus est numerus; hinc distribuenda sunt & singulis hominibus ea praescribenda merito censentur, quibus hic illuc aptus haberi potest. Et cum nemo melius ac facilius veritatem custodire valet, quam qui illam prae aliis sectatur, h. e. qui eruditioni vacat; ideo custodiam veritatis diximus eruditorum maxime esse officium.

*) in Praef. Cornini exposit. Euang. praemissa lit. a.   **) in
diss. de Studio aequitatis tuendae orthodoxiae necessario p. 15

§. XVI.

Quae allata sunt, ipse Spiritus sanctus, Pauli calamo *Haec con-*

firmantur vsus, potentius inculcat II. Tim. I. commate XIII. seqq.

Scriptura Ἦσκει καὶ ἀγάπη τῆ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τὴν καλὴν παρακαταθή-
S. dictis. κην Φύλαξον διὰ πνεύματι ἁγίου ἔνοικησίν ἐν ἡμῖν. Οἰ-
 दाε τῷτο, ὅτι ἀπεσεράφησαν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσία, ὧν ἐστὶ
 Φύλαξ καὶ Εὐμογένης. Idem commendat Paulus Tito suo
 c.I.comm.IX. seqq. inquit: (Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον εἶναι) ἀν-
 τεχόμενον ἔκαστα τὴν διδαχὴν πιστῶ λόγων· ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακα-
 λῆν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τὰς ἀντιλεγόντας ἐλέγχειν.
 Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ καὶ ἀνυπότακτοι, ματαμολόγοι καὶ Φρεναπάται,
 μάστιοι οἱ ἐκ περιουσίας. Οὓς δεῖ ἐπιτοκίζειν· οἷτινες ὅλας οἰ-
 κίας ἀνατρέψασι, διδάσκοντες ἀ καὶ δὲ αἰσχρὰ κέρδος χάριν (*).
 (*) Confer. Eph. IV. 14. Philip. I. 10.

§. XVII.

Obiectio.

Dices forsā cum illustris cuiusdam viri cautelis (*),
Veritates veritates in se esse neque bonas neque malas, adeoque indifferen-
in se ne- tes, (Alium enim esse conceptum veri, alium boni) ignorantiam
que bonas Ἐ errores neque bonos esse neque malos. Nullum esse dubium,
neque veritates multas noxias dari Ἐ inuites e. g. cognitionem praeco-
malas es- cem verum venerarum, cogniionem numeri in granis sabuli, no-
se. uitiam eorum, quae singuli auditores habent in marsupio. Certum
 autem esse atque exempla id docere, veritates Ἐ errores bonos
 vel malos dici, prout quis illis vsatur. Vsum vero hic a volun-
 tate humana dependere. DEVM enim, vri multas malas inten-
 tionem hominum quotidie directione providentiae suae ita dirigit,
 vt inde veniat bonum, vt ex exemplo fratrum Iosephum vendenti-
 um videre possemus; ita multo magis errores intellectus humani
 dirigere ad bonum, vt errores Abimelechi, Cornelii, Paulii testa-
 rentur. Voluntati humanae adscribendum esse vsum Ἐ abusum
 veritatum. Nullam veritatem tam salutarem esse, si ea bene v-
 taris, qua hominum malitia non abuti possit, vt noxia fiat, Ἐ
 nullum errorem tam pestilentem esse, quem non emendare possit
 cor sapientis. Quibus ita positis, sequeretur veritates, Ἐ er-
 rores neque praecceptos neque prohibitos, sed vsum tan-
 tum & abusum. Custodia ergo non tam in veritatibus
 occu-

occuparetur conferuandis & erroribus reiciendis, sed in usu veritatum & errorum custodiendo, & abusu euitando. Hac ratione custodia ipsius veritatis neque mandata esset neque verita, & sic officii naturam amitteret.

*) P. I. c. I. n. 6. seqq.

§ XVIII.

Haec ideo fufius adponere placuit, vt sensus illustris auctoris eo clarior, ipsiusque opinionis examen eo facilius reddatur, maxime cum hodie multi varias forsan contra doctissimi auctoris mentem, inde deriuent sequelas, quae damno suo ac periculo non carent. Vt vero rite progrediamur, ante constituendum est, celeberrimum Virum eo tendere, vt sapientiam non in sola cognitione veri, sed in cognitione veri boni, quaerat; scientia enim inutilium & noxiarum veritatum secundum illius mentem, potius stultos reddi, quam sapientes; hos decet scientia rerum toti humano generi vitium. In his, si recte intelligantur, nihil quod censura dignum sit, videtur deprehendi. Sed iam sibi eorum proponit obiectionem, qui omnes veritates esse viles, quia perficiunt intellectum in cognitione veri, eiusque separatione a falso, haectenus sibi persuaferunt. Eos dubio procul inuuit, qui e. c. in mathesi infinitas fere quaerunt speculationes, quarum usum nec ipsi explicare possunt, excusant tamen labores suos eo, quod eius generis contemplationes perficiant intellectum. His igitur respondet veritates in se neque bonas esse neque malas, & quae alia sunt in praecedentibus allata.

§ XIX.

Si dicendum quod res est, tutius illis respondissem, Inuites intellectus perfectionem vel ad ipsam illius pertinere essenti-speculationem, vel ad aptitudinem eiusdem finem suum eo felicius non adsequendi. Priori modo intellectum speculationibus perficiunt perfici posse, nemo cui sanum est sinciput, sibi persuaedit. Posteriori vero ratione vel subtilior redditur intellectus, vt subtiliores capere queat res, atque doctrinas, vel magis ac magis instruitur illis veritatibus, quae ad vitam ri-

te peragendam ac ad felicitatem faciunt a gratia DEI expectandam. Hoc de speculationibus illis adfirmare non audent illarum patroni; *Illud* vero facile quidem damus; sed experientia quemuis docebit, inutilium speculationum, licet subtilium, loco adhiberi posse doctrinas alias scitu necessarias, quae interdum altioris & subtilioris sunt indaginis; ut iam nihil dicam, quod eius generis subtiles contemplationes intellectui sint impedimento, quominus ad utilem atque necessariam peruenire queat cognitionem. Hac ratione ab illis speculationibus, nisi alium habent usum, nulla intellectus expectari potest perfectio. His ipsis tamen non reuicimus statim omnes subtiles doctrinas, quae saepius scitu necessariae sunt, sed modo inutiles otiosasque speculationes:

§. XX.

Responso. Ut vero tandem ad ipsa iam laudati viri, pace quidem *Veritates* huius, nos conuertamus placita, *veritas in se eadem esse in se bona*, creditur, ac quoad naturam suam considerata. Haec naturae & *er*.tura vel internis absoluitur causis, quae sunt *materia* rei *roros ma*. ac *forma*, aut ut generatim loquuntur, *materiale* ac *formale*; vel simul externas complectitur, & inter has praesertim *li sunt*. finem. Priori modo natura veritatis Logicae consistet in conuenientia nostrae cognitionis cum rebus, de quibus agit; ut supra illam descripsimus. Posteriori vero ratione illa cognitio rebus conueniens veritas dicitur, quae nos vel mediate, vel immediate ad honestas ac prudentes ducit actiones & ad ipsam beatitudinem viam munit. Ultimo hoc sensu nulla cognitio veritatis meretur nomen, quam quae necessaria est ac utilis ad fines mox praescriptos. Hac significatione nulla dabitur veritas, quae non bona sit; est enim medium, aut conditio, eum in finem à DEO concessa, ut finibus illis consequendis aut expectandis inseruiret. Et cum omnes errores sua natura sint intellectus imbecillitates, quae plerumque nos ad pericula abripiunt, qua ratione illi in se non sint mali, non video. Si in praecedenti

dentī veritas accipiatur sensu, abstracte quidem concipi potest illa sine fine respiciendo; sed an in concreto, ut loquantur, veritas genuina detur, quae nullam quaerit minimum quaerere debet finem, valde dubitamus. Aut enim finem suum agnoscit, aut frustranea est. Si hoc, veritatis nomen haud tacebitur; vnumquodque enim non ex huius illiusue placito, sed intentione DEI atque fine, illius indice, aestimandum est. Sin illud, repetenda sunt, quae mox in praecedentibus attulimus lineis. *Nulla ergo datur veritas genuina, quae in se non bona est, nullusque error, qui natura sua non malus dici debeat.* Multae praefertim singulares dantur veritates, quae inutiles videntur & noxiae, quae tamen suum usum saepius necessarium habent. Quae ab Auctore illustri adferuntur exempla, ad ea pertinent, quae ex accidenti fiunt, non vero ad ea, quae veritati in se, aut quoad naturam suam consideratae, tribuenda sunt. Hac igitur ratione, mea quidem sententia, firma manent, quae de custodia ceu officio dicta sunt.

§. XXI.

His in re ipsa deprehensis & ita evolutis, quibus vi- *Definitur*
det, *custodiam veritatis esse officium, quo eruditi opitulantis il-* *custodia*
lis, ubi opus est, imperantibus, secundum genuinae regulae prae- *veritatis.*
scriptum sedulo cauent, ne veritatibus ad veram felicitatem scitu
necessariis & utilibus errores, maxime qui alicuius sunt momen-
ti, admiscantur, ut hac ratione homines genuina & pura gaude-
ant cognitione, secundum quam vitam rite instituere & à DEI
gratia veram expectare queant salutem. Quae vel ad illustran-
dam, vel defendendam hanc faciunt definitionem in praecedentibus dicta sunt, ut hoc negotio iam tuto possimus supersedere.

§. XXII.

Quemadmodum vero, ut ex inductione patet, & *cl. Ordo dis-*
CERO (*) haud obscure agnovit, omnia negotia, & sic et *seriatio-*
iam officia, tam secundum leges, quam prudentiae regu- *nis pro-*
las, dirigenda sunt: ita prorsus eadem ratione de veri- *ponitur*
tate

ratim voluntatis medentur vitiiis a philosopho cognoscen-
dis & emendandis. *Specialis* est complexus illarum acti-
onum mediiorumque, quibus his illisue speciatiim vitiiis,
certa quaedam officia impediendibus, paratur medicina.
Illa in vniuersa disciplina morali traditur atque praescribi-
tur, vt omnibus voluntas, quantum fieri potest, libe-
retur vitiiis vnumquodque negotium impediendibus. *Hec*
ante constituit vniuersalem praeparationem, simul tamen
ea potenter inculcat, quae praeparationi ad hoc illudue
negotium inferuiunt. Et cum officia specialia campum
repraesentent amplissimum, cui rite & distincte perlustran-
do disciplina moralis vix sufficiat; post generalem volun-
tatis emendationem quaedam tantum in disciplina morali
plerumque examinanda censentur officia, vt applicatio
illius ad alia quoque exempla fiat faciliior. Interim di-
sciplinae huius mirifice promouemus incrementum, si da-
ta occasione hanc illamue doctrinam vilem, quam illa
speciatiim attingere non poterat, peculiari euoluimus dis-
quisitione.

§. II.

Quemadmodum itaque alibi data opera ante oculos *Quae ge-*
positum est, voluntatis *propensiones* & *adfectus* ab amore in-
ordinato atque hinc fluentibus principibus vitiiis, *ambitione*, ad volun-
voluptate ac *auaritia*, vt & immoderatis liberandos esse mo-
tibus, atque ad *verum ordinatumque amorem* ac *modera-*
men per certa media reducendos: ita haec omnia gene-
ratim dicta ante constituimus, & tantummodo *qua ratione pertinent,*
voluntati ad custodiam veritatis speciatiim praeparanda, quibus ante con-
nam liberanda vitiiis, ad quem transformanda sit statim ac qui-
busnam mediis praeparatio instituenda? ea, qua decet, bre-
uitate absoluemus quaestiones.

§. III.

Vt praeparatio generalis ad ductum suae naturae *Fines no-*
speciatiim finis atque circumstantiarum dirigenda est; ita *strae pra-*
idem plane de praeparatione speciali nostroque negotio *paratio-*
dicen-
nis.

dicendum erit. *Finis* isque *proximus*, qui clavis totius rei cuiusdam naturae merito creditur, in nostra praeparatione est *aptitudo voluntatis*, custodiendae veritati accommodata; *remotus* est ipsa *custodia veritatis rite exercenda*. Hic vero cum illius sit mensura, tantum abest, vt praetermitti possit, vt ante omnia potius cognoscendus sit & examinandus. Circumstantiae nostrae praeparationis variae inveniuntur, quarum potiores infra sunt adducendae. Hinc vero primum nostrae praeparationis fluit cognoscendi principium: *Quascunque perfectiones & virtutes aptitudo veritati rite custodiendae accommodata requirit & alias circumstantiae huc cognoscendi praeparationis suadent, illis instruenda est voluntas; quibus vero vitis impeditur illa custodia & quae alias disuadent praeparationis nostrae circumstantiae, illis liberanda est voluntas. Verum & certum esse principium nostrum, & res ipsa docet, & aliunde quoque manifestum est, cum omnia negotia, finis & circumstantiae dirigant. Nec obscurum erit cuidam, qui modo voces & rem ipsam simul considerat. Quod tandem adaequatum sit, inductio facile ante ponet oculos.*

§. IV.

Virtutes & vitia, quae in custodia veritatis notari merentur. Vt vero illas perfectiones ac virtutes aut etiam vitia speciatim cognoscamus, finem atque circumstantias nostrae praeparationis paullo distinctius euoluemus. Quod ad finem attinet, aptitudo illa cognoscitur ex fine praecedenti nempe ex officiis in custodia veritatis secundum praescripta legum & prudentiae regularum exercendis. Quaecunque enim aptitudinem exercitatio horum requirit officiorum, illa quaerenda est in nostra praeparatione. Referenda huc sunt tam quae generatim quibusuis praestanda censentur officiis, quam speciatim illis, quae in custodia veritatis praestanda sunt. In omnibus officiis requiritur, ut fiant ex studio se & actiones ad voluntatem DEI componendi, ex vero & ordinato erga DEVM, erga se, & alios amore. Idem ergo de nostro negotio dicendum erit. Omnis itaque abesse debet *phylantia*, & quae inde ortum trahit

trahit *ambitio, avaritia & voluptas*. Haec iam antea dicta & ita in promptu sunt, vt disputatione non egeant. Qua vero ratione studium illud in nobis excitandum, atque amor in ordinem redigendus, quo item modo philautiae ac speciatim tribus inde ortis vitis obicem ponere queamus, id quidem huius loci non est; cum ea curare debeamus, quae speciatim nostrum tangunt negotium; caetera interim ex disciplina morali, vt diximus, repetenda sunt.

§. V.

Custodia veritatis versatur vel in veritate *manifesta & Veritatis custodia varia est.* ad normam Scripturae S. aut ipsius rei dudum examinata, vel in ea, quae *obscuro* latet, quam tamen hic illeque eruere conatur. Eadem saepe occupata est in veritate *certa*, non raro in *probabili*; saepius in *magis necessaria*, interdum in *minus* aut plane *non necessaria* custodienda. Veritas quoque vel defendenda est contra *virum autoritate ac potentia florentem*, aut contra *minus potentem*, aut qui alias minoris est existimationis; item contra *infirmum* aut *malitiosum* vereque aduersarium; porro contra eum, qui sine calumniis errorem proponit, vel qui simul veritatem ipsam eiusque defensores laceffit. Haec omnia fiunt vel in republica, in qua aduersarii primas tenent, vel in qua nulla vis hostium veritatis facile metuenda.

§. VI.

In hac tam varia veritatis custodia sequentes observantur *praxi adfectus & perversae voluntatis propensiones*, quae officia custodis vel impediunt vel pervertunt. Communiter nempe eius generis custodes vexant *inordinati inclarescendi, contradicendi aliosque taxandi conatus*, ambitionis filiae, *ignavia* item & *suspicio*; *feruor nimius* & aduersus eum, cuius placita examine aut refutatione digna habentur, *ingrauefcens odium, ira*, atque *invidia*. Speciatim vero circa *veritatem haectenus ignotam* ac iam ab aliquo euoluendam saepe quosdam, occupat *intempestiuum nouitatis odium* atque *invidia*.

In custodia veritatis probabilis aut non necessariae & a qua infirmus aberrat non raro idem feruor, eademque obseruatur *amaritudo* ac in certis & necessariis doctrinis atque iis, quae contra malitiosum quendam tuendae: Si veritas contra potentem aut persecutionis tempore defendenda est, *metus* ac *inimpeffiuua lenitas*; sin aduersus minus potentes & qui non adeo magnae sunt existimationis, *contemptus* aduersariorum, custodem ad officia sua rite exercenda inhabilem reddit. Et quae alia sunt, quae nos satis superque docet experientia. His ergo liberanda est voluntas.

§. VII.

Quenam virtutes requirantur ad veritatis custodiam?

E diuerso si eandem custodiam pro diuersitate sua consideramus, deprehendemus, generatim officia custodum mirifice promoueri genuina erga dissentientes & aduersarios *charitate veritatisque studio*. Speciatim vero custodem aptiorem reddit *vigilantia*, ac *zelus honestus* limitesque non transgrediens, ut & *genuina animositas*, quam decens comitatur *modestia & constantia*. His enim rite utens nec potentiorum veritatis hostium metuet insultus, nec malitiosorum parceret temeritati; sed veritatem certam ac necessariam defendet mascule, & ne nouus disseminetur error, aut antiquus recouatur, omni cauebit circumspectione. Iisdem munitus patienter feret, quae in custodia interdum toleranda sunt incommoda ac calumniae, neque tam has, quam errores potius in aduersariis ac dissentientibus retundet, adhibita tamen propter illas ad meliorem vitam admonitione. Et quae itidem alia sunt, quibus instruenda est custodis voluntas, quaeque finis ac circumstantiae custodiendae veritatis postulant atque suadent; quotidiana obseruatione facile addiscenda.

§. VIII.

Quid inuestigatur per inor-

Ut vero & vitia & virtutes uberius edoceamur, mediaeque illa euitandi, has vero acquirendi cognoscamus, data opera de his omnibus, decenti tamen breuitate, agamus necesse-

neceſſe erit. Inter *pravas propenſiones* officia veritatis cuſtodium impediētes ac pervertentes primo loco poſitus eſt *inordinatus inclareſcendi conatus*. Non reiſcimus *ſtudium* gloriam DEI, ſuam proximique utilitatem laudatu dignis actionibus promovendi; quas, vel virtuoſis non quarentibus, ſequi ſolent egregii bonorum applauſus. Eius generis ſtudium potius commendandum, tantum abeſt; ut culpandum ſit. Nec illorum improbamus *movem*, qui officiis eccleſiae ac reipublicae praeflandis apti, licite occaſionem quaerunt & aptitudinem ſuam & inferuendi promittudinem modēſta, ut decet, ratione indicandi. Quibus enim data eſt poteſtas eligendi homines ad munera eccleſiae atque reipublicae idoneos; illi haud alia ratione horum vires & voluntatem cognoscere poſſunt. Sed eorum detestamur *conatus*, qui ut quocunq; vel illicito modo inclareſcant, nihil faciunt reliqui. Eſt hic conatus ambitionis ſpecies aut filia, id quod dixiſſe ſufficit, ſi improbandus eſt aut reiſcendus. Quemadmodum vero omnia vitia, ducentē philoſophia morali; maxime emendantur repraeſentatione maſorum atque incommodorum, quae vitia ſequi ſolent, & quibus auertenda eſt voluntas: ita etiam vitia in cuſtodia veritatis emendanda eadem ratione corrigentur.

*dinatum
inclare-
ſcendi co-
natum.*

Cap. IX.

Cogitent ergo cuſtodes veritatis, I. quod hoc *inclare-ſcendi ſtudium* non niſi ambitionis ſit fructus cuiusque ierum pabulo *quiritantum*, quo ipſo & DEO & hominibus exoſi reddimur. Ambitioſus ſi illeſus DEum throno quaſi mouet, cui ideo reſiſtit ſupremum *le?* numen (*). Inter homines tolerari poteſt aegerrime. Et Cicero (***) breuibus ambitioſorum ita deſcribit conditionem: *Homine ambitionis vinculo irretito, qui que & popularibus ſuffragiis totus pendeat, nihil uſquam infelicius reperiri poſteſt.* II. Quod hoc ipſo ſtudii impuſſus multis id moleſtiae non merentibus *viris & qui omni laude potius digni ſunt, iniuriam faciat.* Qui non niſi gloriam captant, vel incendio templi Ephēſini Hoſtraſtum (***) imitaturi celebriores fieri optant. Et cum parum hono-

honoris acquirere videantur, si cum minorum gentium hominibus rem habeant, illustriores adgrediuntur, eosque suo veritatis custodiendae falsa quidem specie refutare student, qui manifestas proponunt veritates, vel qui in non adeo necessariis aliquando aberrant, ob alia merita facile excusandi. III. *Quod ipsa veritas, quam custodiendam sibi eius generis homines proposuisse videntur, maximum inde capiat detrimentum.* Qui sub custodiae praetextu inclarescere desiderant, ambitionis adfectu saepius abripiuntur, ad veritatis deinde cognitionem, multo magis custodiam, plane inepti. Errores putant esse, qui manifestae sunt veritates. Has in dubium vocantes aliorum simul mentes reddunt dubias, ac in scepticismi ferme praecipitanti abyssum. *Stobaeus (***)* ex Euripide adfert, quod *magni conatus ut plurimum aberrant.* IV. *Quod illegitimum inclarescendi studium proxima ad turpitudinem sit via.* Quam quaerunt gloriam, alii facile invident, & si qua gaudent, hi detrahere student. Nec occasio his deerit; cum illi ut dictum facile errores committant & hoc ipso se turpiter dent.

(*) *1. Petr. V. 5.* (**) *Consol.* (***) *STRABO. L. XIV.*

(****) *Serm. XXII. p. 185 §. X.*

Contra-
dicendi
& taxan-
di studi-
um quo-
modo cui-
randum?

Quae de *inclarescendi* illicito diximus *studio*, ea de *con-
dicendi* *tradicendi*, aliosque *taxandi* quoque dicenda erunt conatibus. Non intelligimus officia, quibus veritatum hostibus contradicimus, aut novas doctrinas & quae periculosa videntur, decenti ratione examinamus. Haec enim quam maxime commendantur. Sed quod multi sine causa ingenuis contradicant viris, hosque taxent, modo ut videantur singulari indicio ac eruditione praediti; hoc est, quod maxime improbamus. Proveniunt hi conatus in idem maxime ex ambitione, ut nemini obscurum esse potest; ideoque statim meritoque suspecti sunt. Homines praeterea plerumque ita sunt comparati, ut iuste contradicentes legitimosque censores ferant aegerime; quodnam ergo odium, quodnam saepius periculum & vituperium manebit illos; qui

qui sine vlla causa taxant alios, aut iis contradicere co-
nantur?

§. XI.

Ignavia efficit, vt quicquid etiam proponatur, quasi *Ignavia*
dormientes vel non videamus, vel non curemus. *Volu- quomodo*
ptatis haec filia est, omnium facile malorum, quae illam *expellen-*
comitantur, ex asse haeres. Haec custodem plane mutum *da?*
& inhabilem reddit. Perpendat vero is, cuius praecipue
est veritatem custodire, quod hac ratione errores sine im-
pedimento oriantur atque incrementa capiant, quod permi-
tiosae inde sequantur actiones & mores peruerfi, quos var-
ria excipiunt mala; quibus omnibus ansam praebet, ha-
rumque causa moralis fit ignauus, a quo ideo ratio difficil-
lime erit reddenda; ut alia taceam, quae canes hos mutos
premunt incommoda.

§. XII.

Si quid praeterea aliud custodem veritatis in trans-
versum agit, certe *suspicio* est, ex signis infirmis valdeque *Suspicio*
fallacibus orta praesumptio, in deteriorem tamen omnia in- *quomodo*
terpretans partem. Qui hac laborat custos, etiam si alius *evitanda?*
genuinam veritatem ex animo candido proponat, pessima
tamen quaeque suspicatur; maxime vero si alter non cau-
te satis illam proferat veritatem. *Non enim facile suspiciones*
deest argumentatio. (*) Quomodo autem eius generis custos
veritatem ab erroribus discriminabit, qui iam omnia sus-
pecta iudicat. Si nihil aperte deprehendi potest erroris
aut periculi in aliqua sententia, suspicio sibi persuadebit oc-
culte latere venenum. Sed hoc saepius ita latet, vt ne Ar-
gus illud omni moto etiam lapide inuestigare queat, cum
re ipsa nullum adsit. Hoc occultum venenum in custo-
diendis suis opinionibus falsis pontificii aesculis suis incul-
cant, ne veritatem euangelicam in scriptis Lutheranorum
quaerant. Hinc iam dudum suspicio antiquis *pessima mor-*
tibus pestis dicta est, quae vt *maligna in fontem quoque depri-*
mit.

mit. (**). Custos ergo licitis quidem non superfedere po-
test coniecturis, cum in animis hominum multae sint latebrae,
multique recessus: (***) at suspicio, ex animo tollenda. (***)

Hoc ut fiat, custos veritatis I. iniuriam, quam aliis hoc ipso
frequentissime facit, expendat; II. ipse mentem suam emendet;
ut enim quisque est vir optimus, ita difficillime esse alios improbos
suspicatur; (*) III. Benigna, quantum fieri potest, ubique utatur
rerum aestimatione; IV. cogitet maxime, suspiciones nisi firmis
minus valide concludentibus, quae tam facile fallunt, quam rem,
vbi est, indicant. Hinc quoties suspicio vana apparuit, obiuret
credulitatem. Haec castigatio consuetudinem efficiet non facile cre-
dendi. (**). V. Prudenter inquit in animum adversarii ac dissentien-
tis, ut apertius mentem eius percipiat. Hac ratione eo certius
detegi errores, & in herba, ut loquuntur, saepius suffocari;
sed vero & fundamenta suspicionis destrui possunt. VI.
Nec adulatoribus statim credendum ac calumniatoribus. Com-
pertum enim habemus, quod his plerumque falsissimis an-
sam praebentur suspicionibus.

(*) SENEGA L. II. de Ira c. 24. (**). PHAEDRVS L. III. f. 49.
(***) CICERO pro Marcello. (***) SENEGA L. II. de ira,
c. 23. (*) CICERO ad Qu. Fr. L. I. Ep. I. (**). SENEGA
ibid. c. 24.

§. XIII.

Feror
quomodo
enit an-
dus?

Feror nobis est zelus nimium effervesceus, & quatenus ab ira
distingueendus censetur nihil aliud esse potest, quam gra-
dus eminentis affectus, quem amorem honesti alias nuncu-
pamus. Occupatur hic in promouendo bono atque ho-
nesto & auertendo aut reprehendendo malo ac turpi. V-
trumque saepius cholericis ac cholericis sanguineis ita viui-
de sibi ante oculos quasi ponunt, ut affectus facile
cum enormi excitetur vehementia, quam feruorem dicere
confueimus. Hic cum in re honesta & laudabili occu-
patur, etiam quando nimis vehemens est, speciem boni in
fronte gerit. Hinc homines incauti hac saepius decipi-
untur; ut illa quoque praesente nihil metuant periculi.
Si vero

Si vero eum sine partium studio intueamur, experiemur, vehementiam illam valde esse periculofam; id quod maxime etiam in custodibus veritatis obferuatur. Mentes coecat, ne verum à falfo rite discernere queant. Praecipitantiæ proximam praeber occafionem, vt ad dignofcendam veritatem plane non idonei fint, qui hac vehementia laborant; vt ne dicam quod, fi quid loquantur aut fcribant, quod ad custodiam veritatis facere debebat, verbis minus accuratis, odiofisque faepius rem perdant, minimum haud exiguo fint offendiculo. Probe ergo expendat custos veritatis, quod hac ratione sine fuo plane excidat; plus damni pariat veritati, quam vtilitatis; & multos, cum quibus res eft; faepe durius trañter atque ita laedat, aliis vero scandalum praebeat. 2. Quoties custodia vel ore vel fcriptis exercenda, folicite curet, omnique ratione animum dirigat, vt vehementia euictetur, faepius ad animum renocando, quae illam fequi folent incommoda. 3. Si quid hac in re humani paffus eft custos, diligenter inueftiget, qua occafione in feruorem praecipit factus fit; quacnam damna fecuta; femelque ac iterum fibi proponat nunquam aliquid fufcipere, fi vel tantillum feruoris fentiat. 4. Si fcriptis defendit veritatem, poftquam illa exarata funt, examet inftituat, an forte feruoris quid inter fcribendum fe immifcuerit, quod vel veritati quidquam detrahbat, vel verba acerbiora produxerit, vt illud emendare poffit.

§. XIV.

Oidium, ira & inuidia noftro quidem in negotio eodem ferme veniunt cenfu. Intellectum custodis coecant, item odii, voluntatem determinant, vt in aduerfario aut diffidente irae & non nifi falfa videat ac periculofa, fi etiam nihil erroris inuidiae. aut periculi deprehendatur. Hi ergo motus quendam ad custodiam minus reddunt idoneum. Quae vero hic praefcribendae regulae, deprimendis aut minuendis illis adfectibus aptae, hae in libellis ethicis iam proponuntur, vt breuitatis ftudio lectorem ad illos remittere poffimus.

Intempertium nouitatis odium faepius in custodibus depre-

D

hen-

hendi multa probant exempla. Ipsa Script. S. quaedam adfert. B. AFFELMANNVS totam rem optime sic exprimit: (*) Saepe fit, ut imperitiis aliquid videatur nouum, quod tamen est antiquum. Quaedam doctrina haec noua? clamabant Iudaei ad Christum; Marc. I, 27. Noua quaedam inferis auribus nostris, dicebant Athenienses ad Paulum Act. XVII, 19. Cuius apparentiae ratio est, quia homines non semper distinguunt, ceu debebant, inter nouum & renouatum, sed saepe pro vero nouo habent, quod tantum est renouatum, ceu ab erroribus pristinis repurgatum, cuius quidem renouationis infallibilis nota est, cum Scripturis S. (& re ipsa) conuenientia. Hoc vero odium facile extinguitur, si modo custos veritatis doctrinam aliquam rite examinet, num principis & normae veritatis recte conueniat, an minus? Si illud, veritas iam adfuit in principis, adeoque non tam noua est, quam recens euoluta. Sin hoc, non modo noua, sed plane falsa & reiicienda est opinio.

(*) in Manudact. ad doctrinam de praedestinatione in dedic. lit. 2. Conf. celeberr. M VHLIVS l. c. p. 31. seq.

§. XV.

Metus & intempesiua lenitas.

Metum & intempesiua lenitatem, quae custodem maxime impediunt in custodiendis veritatibus, mirum quantum minuet ille, si probe perpendat, quod hoc modo gloria DEI, sui proximique commodum valde periclitetur; quod non sit amittere exiguum bonum aut eius generis expectare malum; amittat vero eo ipso longe maius bonum, h. e. quod renuat amittere exiguum & desultatoriam hominum benevolentiam aut horum expectare iram; amittat vero ipsam DEI gratiam, qua non impetrata, omnibus tandem priuatur bonis; (*) quod metus iste quoque saepissime vanus sit, omnique fundamento destitutus, qui ideo examinandus est. SENECA dicit: Quae velut imminetia expansi, fortasse unquam ventura sunt (**). Saepius ante oculos ponat custos mandatum DEI de custodienda veritate; maxima item commodum de promerentia (***) praesidiumque DEI omni malitia hominum supe-

superius ac in eius generis officio certo expectandum (***) . O-
 ptime loquuntur Confessores veritatis evangelicae cum
 Philippo Melanchthone, (*) quando, non delectat, inquit,
 nos discordia, nec nihil mouemur periculo nostro, quod, quantum
 fit in tanta acerbitate odiorum, quibus intelligimus accensos esse
 aduersarios, facile intelligimus. Sed non possumus abiicere mani-
 festam veritatem & ecclesiae necessariam; quare incommoda &
 pericula propter gloriam Christi & utilitatem ecclesiae perferenda
 esse sentimus & confidamus DEO probari hoc nostrum officium &
 speramus aequiora de nobis iudicia posteritatis fore. Contemtus
 tandem aduersariorum ac dissentientium, qui non adeo
 magnae sunt existimationis, facile efficit, ut custos vel mi-
 nus periculi metuens rem leui cura & sic nulla attentione;
 vel nimis feruide, odio maiori & ira erga inferiorem concita-
 tus, eandem tractet, omnibus ideo periculis obnoxius,
 quae in praecedentibus premebant feruorem. Praeter haec
 etiam probe expendat, quaenam momenta in custodia ve-
 ritatis posita sint, & quod nec minimum semper periculum,
 aut infimus hostis facile contemnendus sit, cum saepius
 ab his quoque pependerit rerum euersio.

(*) *Matt. X. 28. seqq.* (**) *Epist. XIII. c. 1.*
S. 14. & 20. (***) *Matth. X. 28. seqq.* (*) *in Praef.*
Apolog. A. C.

His & aliis mediis non modo euitanda sunt peruersae Commen-
 voluntatis propensiones atque animi perturbaciones, sed & iam datur
 illa genuinis virtutibus instruenda, ac legitimis stimulis exci-
 tanda est ad veritatem custodiendam. Praecipua virtus erga ad-
 custodi veritatis necessaria est genuina erga aduersarios & uersarios
 dissentientes charitas. Non commendamus nimium amo- & dissen-
 rem, quem intempestiua plerumque excipit lenitas; sed tientes,
 genuinam charitatem, qua ita prosequimur alios, ut erro-
 res ea, qua decet, modestia detegamus, illis ante oculos
 ponamus, nullum adesse veritatis fundamentum non ca-
 lumniis, sed solidis demonstramus argumentis, & propo-
 tici

fitis errorum periculis atque incommodis, eos ad sanio-
 rem mentem reducamus, quo non modo gloria DEI aliorum-
 que hominum, sed & aduersariorum atque dissentienti-
 um promoueat salus. Hac instructus custos attentè ve-
 ritatem cognoscit, ab erroribus distinguit, decenter omnia
 agit & sic quam maxime aptus fit veritati custodiendae.
 Nec dubitat AVGVSTINVS (*) quin fieri possit, *vt inter
 ebarissimos aliquid alterutro sermone contradicatur, nec tamen cha-
 ritas ipsa minuat, nec veritas odium pariat, quae debetur ami-
 citiae.* Et CYPRIANVS (**), *si quid, inquit, iste frater aliter,
 quam iste sentit, deposita dissensionis amaritudine & fraternae
 charitatis suauitate seruata atque in integrum restituta, diligenti &
 tranquilla consideratione quaerendum vel discendum vel docendum.*
*Neque enim quorumlibet disputationes quantumuis Catholicorum
 & laudatorum hominum velut scripturas Canonicas habere de-
 bebimus, vt nobis non liceat salua honorificentia, quae illis debetur
 hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere,
 si forte inuenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet.*
 Perpendat ergo custos I. eos, qui errores vel ex infirmitate, vel
 malitia fouent, non tam odio, quam commiseratione dignos esse.
 Vtraque enim ratione miseri sunt, maxime vero si ex ma-
 litiis errent. Sunt tamen homines, creaturae supremi nu-
 minis, nostrique socii, qui eandem naturam nobiscum
 nacti sunt, qui ad eandem felicitatem facti, & si aberrent,
 ad regiam iterum suauiter reducendi sunt, vt eandem no-
 biscum expectare queant salutem. Hoc, inquit,
 CICERO (***), *natura praescribit, vt homo homini quicumque
 is sit, ob eam ipsam causam tamen, quod is homo sit, consultum
 velit.* Et alibi (****) idem dicit: *Non audiendi sunt, qui
 grauius irascendum inimicis putant.* Breuius: *Errores fugi-
 endi; errantes vero ad nos vocandi sunt.* Sociorum e-
 nim comoda promouere, damna auertere nostri erga
 alios est officii. Ita vel ethnicus sentit. Si scripturam
 S. euoluamus, videbimus, eam longe potentius inculcare,
inimicos esse amandos, errantesque ad viam reuocandos (*). II.
 Cogi-

Cogitemus quoque, nos iisdem obnoxios esse imbecillitatibus & vitiis: quod ergo inde proueniens odium erga nos improbamus, eo alios prosequi non decet; & quam ab aliis postulamur charitatem, hanc illis iterum denegare non licebit. Et quae alia sunt, quibus amorem erga errantes in nobis accendere possumus.

(*) Ep. XIX. ad Hieronymum. (***) Epist. CXI.

(***) L. III. off. (****) L. I. off. (*)

Luc. VI. 27. 35. Gal. VI. 1.

§. XVII.

Studium veritatis, zelum honestum, animi in defendenda *Qua* veritate firmitudinem, vigilantiam ac constantiam non adeo diffinitione caute sicili negotio excitamus, si utilitatem, necessitatem & veritate, ro & modestiam docebimur, si perpendamus incommoda facienda, adquirenda, quae illorum sequuntur transgressionem.

§. XVIII.

Haec potiora erant, quae ad voluntatis pertinebant praeparationem, & quibus instruenda erat illa, antequam ad ipsam veritatis custodiam indeque deriuanda officia se accingeret. Nihil ergo jam superest, quam ut nunc discamus, quaenam officia praescribant leges, atque prudentum regulae.

CAP. III.

DE

Legibus naturalibus in custodia veritatis observandis.

§. I.

VT in praecedentibus alibique toties demonstratum finis est iuimus, naturam rei & maxime finem esse omnium principilegum naturalium fontem; ita idem in praecedenti negotio noscendi

D 3

negotio noscendi

legum hanc negotio ante constituamus, necesse est. Fluunt eius generalium praescripta vel ex ipso fine immediate & sine interuenientibus aliis legibus, vel mediate, mediantibus aliis praecipuis iam a fine deriuatis & cognitis. Quibus ita praemissis, quibus, spero, id quod leges naturales in veritate custodienda iubent, non ita difficili inuestigabit negotio.

§. II.

Hinc deriuatur complexum.

Custodiae nostrae finis proximus erat cognitionis puritas; remoti, vita rite instituenda, vera hominum salus & gloria DEI. Hi determinabant & illustrabant finem proximum. Ea itaque felicitas quaerenda erat, quam ad gloriam suam promouendam nobis concessit DEUS clementissimus. Eam ingredi debebamus vitae rationem, quae veram non impediobat salutem; & quae ab iis requirebatur, qui illam a DEI gratia expectabant. Ea demum cognitio erat adquirenda, quae rectam viam ad vitam rite instituendam ac tandem ad ipsam pandebat felicitatem. Haec vero erat cognitionis utilis & praesertim necessariae puritas conseruanda. Hinc omnium legum circa custodiam nostram obseruandarum fundamentum & principium erit: Quicquid cognitionis utilis & praesertim necessariae puritas conseruanda requiritur agendum aut etiam omittendum, illud exercere aut negligere omnino debemus.

§. III.

Idem illustatur.

Non opus videtur adferre eius generis principii requisita; cum quibus esse verum ac certum, ex primo colligat capere, ubi rem ipsam & certum eius fundamentum proposuimus; esse quoque vniuersale inde concludimus, quod ex illo aliae fluant veritates; quod adaequatum fit, collectio totius doctrinae ostendet; quod tandem evidens fit, ipsarum idearum ac terminorum, quibus absoluitur, testabitur consideratio. Interim maioris lucis ergo sequentia licebit repetere aut addere. Consistit cognitionis puritas in complexu omnium veritatum ad felicitatem huius & futurae vitae

vitaē scitu viliam & praesertim necessariarum, quibus vel plane nulli errores, vel illi minimum non admixti sunt, qui viam ad vitam rite instituendam ipsamque felicitatem à gratia diuina expectandam peruertunt. Quatenam autem sint necessariae & viles veritates, ex sine facile cognoscendum erit. Notandum ergo, quod veritates vel illam constituent cognitionem, quae viam ad vitam rite instituendam & felicitatem consequendam monstrant, vel cum hac nullum habeant nexum, adeo, vt neque scitu necessariae, neque viles videantur. Illas possemus vocare *necessarias generatim ac fundamentales*; has vero *non necessarias*, seu non fundamentales. Illae iterum duplici apparent specie, vel enim veritates sunt, sine quibus ordine diuino non peruenimus ad vitam rite instituendam, ac ad felicitatem; vel eius generis tantum sunt, quae praecedentes illustrant distinctionesque reddunt. Illas strictiori sensu *necessarias*, has *viles* vocare posses. Theologi eundem in modum inter primarios & secundarios distinguunt articulos (*). *Conseruantur* autem eius generis veritates parum si fundamentum illarum genuinum ab iis, qui apti sunt, euoluitur & aliis claris & accuratis verbis ante oculos ponitur; partim si à dubiis atque obiectionibus, saepius etiam vocabulis obsecuris aut alias non accuratis, liberantur. Quibus omnibus auctoritas superioris ad frangendam hostium veritatis pertinaciam saepius accedere debet. Principium nostrum ergo his ante positis huc tandem redit. *Quicquid veritatum ad vitam & felicitatem cognitu viliam & praesertim necessariarum, ac ab omnibus, minimum illis, qui vitam & felicitatem peruertunt, erroribus separataram complexus defendendus atque obiectionibus liberandus requirit vel agendum vel omittendum, illud omnino agendum vel omittendum censetur.*

(*) Conf. B. HVENNIVS in *Diascepsi* de dissens. Fundam. c. 1. seq. §. IV.

Ex hoc vero principio quatenam fluant leges & officia, speciatim iam euoluendum erit. Ordinis itaque gratia, & vt intellectus noster eo potentius instruat ac conueniuntur quaedam uin-veritates.

uniuersales. uincatur, praemittendae sunt quaedam *veritates uniuersales*,
les. ex principio nostro fluentes, à quibus deinde reliquae vel
mediate vel immediate sunt deriuandae praeceptiones.

Veritas I. Redeunt vero illae maxime ad tres sequentes. I. *Veritates ab erroribus probe & diligenter sunt separandae.* Hanc veritatem ex principio nostro fluere facile probare possumus. *Probe ac diligenter separari* dicuntur veritates ab erroribus, quando hi, vt res requirit, genuinaque vigilantia, deteguntur ac ab illis distinguuntur atque ne cognitioni nostrae sub veritatis specie admisceantur ac promiscue tolerentur, efficitur. Quod vero hoc fieri debeat, vel inde statim colligitur, quod principium nostrum omnia praescribat faciendi, quae ad conseruandam cognitionis nostrae puritatem faciunt. Haec vero consistit in complexu veritatum ab erroribus rite separatarum.

§. V.

• *Veritas II.*

II. *Quaenus veritas pro nexu, quem cum vita rite instituenda ac felicitate habet, conseruanda est.* Hoc iudem ex nostro fuit principio. *Conseruandas esse veritates* inde ex praecedentibus notum est, quod sint vnicum medium, quo ordine à DEo praescripto nobis via ad vitam rite instituendam & felicitatem paratur; quod negligere aut perdere non decet, nisi simul genuinae vitae norma & ipsa facile felicitate priuari velimus. Quod vero non promiscue, sed *obseruata quadam differentia conseruandae sint veritates*, ex discrimine illarum, in principio nostro annotato & in praecedentibus explicato, colligimus. Cognitionis enim puritas, & hac ratione complexus veritatum conseruandus, ad normam vitae rite instituendae atque felicitatis diiudicatur. Quas itaque veritates, & qua necessitate haec illas iubet conseruare; illae & eo necessitatis gradu quoque sunt custodiendae. Quae vero nullum, minimum non adeo arctum cum vita & felicitate habent nexum, illas vel plane non, vel non adeo solcite curare licebit.

§. VII.

III. *Quintus error pro ratione periculi, quod vitae & verae felicitati inde imminet, retundendus & abolendus est.* Haec veritas pari modo ex nostro cognoscitur principio. *Errores esse evitandos & refutandos, ex eo probatur, quod impedimentum sint vitae rite adornandae atque verae felicitatis expectandae. Sed differentiam quandam observandam esse, periculi inde metuendi maxime euincit discrimen. In quibusdam erroribus nullum, in aliis minus, in caeteris maius imminet periculum. Idem haud obscure innuebat supra allatum principium.*

In admittendis erroribus nemini licebit esse tam facili. Admittere errores nobis idem est ac permittere, ut illi cognitioni nostrae admisceantur, minimum inter veritates tollerentur. Hoc vero nemini esse integrum, quibus commode ex prima nostra cognoscit veritate. Si enim separandae sunt veritates ab erroribus, qua ratione admisceri possunt, aut in cognitione vera tolerari? Ex quo & hoc fluit, non esse admittendum cognitionis & speciatim religionum indifferentismum. Hic enim maxime eo redit, quod perperam multis sibi persuadeant, coli DEUM posse sine cognitione veritatis, errores in se non nocere, tolerari hos posse inter caeteras veritates, bisque admisceri (*). Quod autem inter verum Numinis cultum veramque cognitionem arctissimus detur nexus, & errores omnino sint noxii vitaeque rite instituendae ac verae felicitatis impedimenta, ex supra dictis facile cognoscitur. Errores vero ideo non esse tolerandos aut admiscendos, maxime si alicuius sint momenti, quis inde non colliget? Quibus positus non potest non cognitionis & speciatim religionum reuici indifferentismus. Haec maxime sanguinei, iunioris aetatis homines, & alii, qui nimis iucundam viuendi rationem quaerunt, ac firmis cognitionis & religionis fundamentis destituti, probabili saltem ratione

omnia cognouerunt, probe notare debent. Hi enim in admittendis erroribus & indifferentismo admodum sunt faciles.

(*) Vid. celeberrimus noster IO. FRANCISCVS BVDDEVS in *Institut. Theol. Mor. P. I. c. I. Sect. II. §. 29.* & itidem celeberrimus GOTTLIEB VVERNSDORFIVS de *Indifferentismo Religionum* *diss. 1. §. 33.*

§. VIII.

Veritates & errores ad genuinam normam sunt examinandi. Norma veritatis & errorum est, secundum quam illam & hos metimur. Alia vero est *incomplexa*; alia *complexa*. *Illa* est res aliqua, secundum quam examen veritatis atque errorum instituitur. *Haec* vero est *propositio* aliqua vniuersalis vera, vnde aliae fluunt conclusiones. Illa huius est fundamentum; & haec illam explicat, adeo vt idem sit, siue ad hanc, siue ad illam metiamur veritatem & errores. *Examinari* vero dicuntur ad normam genuinam, quando inquirimus in sententias ac opiniones hinc inde prolatas; num principio suo cognoscendi rite nitantur & ex eo fluant, an minus? Si illud, veritates erunt, sin hoc, errores. *Quod autem veritates & errores ad genuinam normam sint examinandi*, ex prima nostra rursus fluit veritate. Si enim ab erroribus separandae sunt veritates, hae & illi prius ad lydiū lapidem examinandi. Hic lapis est genuinum vniuscuiusque doctrinae cognoscendi principium, quod alia consideratione maxime *normae* venit nomine. Iam quae ore scriptisque proponitur cognitio maxime *vel* a Scriptura S. pendet, *vel* a consideratione ipsarum rerum in hoc vniuerso existentium, *vel* speciatim a testimonio humano. *Illa* Theologiae reuelatae, *illa* philosophiae & *haec* speciatim historiae praesertim profanae, vt vocatur, est cognoscendi principium. Et quemadmodum hoc in disciplinis vt dictum, a norma non differt; ita adducti veritatum fontes simul norma cuiuscunque erunt sententiae. *Quae* ergo ad theologiam referenda sunt, ad normam Scripturae sacrae

facrae & quoad ipsum sensum & quoad ea, quae inde rite sequuntur spectatae, examinanda merito censentur. Quae philosophorum placita dicuntur, ad regulam ipsarum rerum, de quibus agunt; & quae ad historiam profanam pertinent, ad genuinum monumentorum atque scriptorum ac relationum testimonium examinare debemus. Haec ergo erunt Lydius ille lapis, quo probare omnes debemus sententias.

§. IX.

Quae in Theologorum deprehenduntur foro, ad librorum quoque An libri nosrorum Symbolicorum normam examinare licebit. Hi libri *Symbolici* maxime eo tendunt, ut illas veritates proponant ac *spe-norma* ciatim inculcent, à quibus aduersarii abeunt, quarum *con-sint?* contrarium hi dissimulant, aut quas incommodis & erroribus facile occasionem praebentibus exprimunt verbis, ut eo facilius illorum errores euitare quaeamus. Quae ergo in his libris continentur, vel ipsis Scripturae S. verbis proponuntur, vel inde prono fluunt amne. Sunt ergo ipsae veritates scripturae S. nostris temporibus & cognitioni necessariae ita accommodatae, ut distinctius quodammodo, quid veritati theologicae consentaneum, & quid erroneum sit, explicant. Cur ergo ad ejus generis libros, ceu normam, opiniones hinc inde occurrentes non examinare queamus, nullam video rationem. Nec obstat, quod ipsa Scriptura norma sit, meritoque dicatur. Ut enim iuxta primam aliquam genuinamque regulam alia formatur, usum suum in examinandis rebus haud incommode exerens; sic etiam ad normam scripturae S. alia quoque formari potest, secundum quam itidem doctrinae occurrentes examinari queant. Hac ratione Scriptores primitivae ecclesiae symbola oecumenica, maxime vero Apostolicum, vocarunt *canonem veritatis minime versatilem*, (*) *regulam fidei immobilem & irreformabilem*, normam praedicationis in commune per omnes gentes aequaliter constitutam, certam item fidei regulam, per quam credentes catholicam teneant unitatem, haeticam conuincant prauitatem (**). Eodem modo nostrae Ecclesiae

confessoribus ac doctoribus symbolici libri *normae* nomine veniunt; (***) immo eosdem formam Doctrinae, secundum quam, cum ex verbo DEI sit desumpta, alia scripta iudicare & accommodare oporteat, (****) nominare haud dubitarunt. (*****)

(*) IRENAEVS L. I. c. 1. §. 10.

(**) AVGVSTI-

NVS *Serm. de temp. Hamil. 181. Tom. X. opp.*

Praef.

(***) *ab initio declarationis. p. m. 635.*

(****) Conferatur circa haec B. IOH. BENEDICTI CARPZOVII *Isagoge in libros Symbol. p. 5. & 27. seq.*

§. X.

Praejudicia non debent normae loco adhiberi.

Veritates ergo & errores non secundum praepiudicatas opiniones, ac speciatim semel electam examinandi sunt hypothese. Praepiudicatae opiniones sunt iudicia falsa, ex quibus alii errores facile fluunt. Praepiudicatae appellantur, cum iudicium feratur, antequam ferri debebat, h. e. antequam subiectum aut praedicatum horumque nexus cognoscebatur. Praepiudicium electae hypotheseos vocant Logici, quando iudicium falsum ideo habemus pro vero, quod illud semel elegimus & ab eo recedere turpe esse credimus. Eius generis vero opiniones multi perperam quidem pro principiiis verissimis habent, & omnes aliorum sententias atque opiniones secundum eas examinare conantur. Sed cum genuina norma non sint; neque sententiae & doctrinae secundum illas praepiudicatas opiniones examinandae erunt. Quomodo enim veritates inde cognoscere poterimus, cum eiusmodi opiniones nihil nisi sint errores? Quae opiniones his conveniunt praepiudiciis, itidem errores sunt, quos tamen veritates esse perperam credunt; & quae ab illis recedunt, errores audiunt, cum tamen sint veritates. Hac ratione veritates genuinae ab erroribus non separantur; sed plane inter se confunduntur; id quod veritati primae aduersatur. Hanc legem migrant omnes aduersarii & dissentientes, qui aliorum doctrinas secundum sua tantum examinant placita.

(*) LA-

(*) LACTANTIUS in *instit. diu. L. VII. c. 7.* de philosophis quibusdam ita differit: *Incredibilis est error illorum, qui cum aliquam sectam probauerint, eique se addixerint, caeteras damnant tanquam falsas & inanes. Arantque se ad praeliandum, nec quid defendere debeant, scientes, nec quid refutare. Incurstantque passim sine delectu omnia, quae adferunt, quicumque dissentiunt.*

§. XI.

Doctrinae quoque non ad cuiusvis phantasmam eiusque ideas Neque & inde prouenientia placita intellectus mixti sunt diiudicandae. falsae Quae genuinae omnis nostrae sint cognitionis regulae, ex persuasipraecedentibus constat. Ad has ergo examinandae sunt omes imadocorum sententiae. Phantasia vero & totus intelleginationisctus mixtus est facultas cognoscendi res sensibus comprehendendas, quae ipsa cogitationes suas ad normam aliquam dirigere debet. Accedit, quod haec facultas saepissime sibi res quasdam perperam fingat veras vel falsas, bonas vel malas. Qui ergo cogitationes his figmentis conuenientes, veritates; & quas non conuenire deprehendit, errores esse sibi persuadere vellet, turpissime deciperetur. Quo itaque loco Fanaticismus & Enthusiasmus habendi sint, inde quibus cognoscit. Fanaticismus maxime eo redit, quod quis phantasiae suae nimis confidat, & quidquid illa verum, falsum, bonum malumque sibi persuadet, quamuis praeterea nullum in re deprehendatur fundamentum, statim pro certa veritate aut erroribus venditet. Enthusiasmus vero hoc addit, quod falsas phantasiae persuasiones à DEO peculiari plane ratione esse concessas perperam credit. (*) Quis itaque, his ita habentibus, phantasiae tuto fidere potest?

(*) Plura de his intellectus mixti, speciatim phantasiae, moris deprehendimus ap. iam laudatum celeberr. BVDDERM I. c. Sect. V. §. XVII. & seqq.

§. XII.

Neque veritates aut errores aestimabuntur ex usu, & ab-Neque usu, hocque aut illo euentu felici aut infelici, aut etiam alia re, aliae veri- quae tantum

circum- quae ex accidenti plane fit. Saepius enim contingit, vt
stantiae. optima abutamur veritate, vt error fortuito quidem casu
usum quendam habeat; veritas quoque saepius infortu-
niis prematur, error vero insigni gaudeat fortuna. Fal-
litur ergo, qui illud credit esse veritatem, quod ex acci-
denti usum quendam aut felicem successum habet; aliud
vero esse errorem, quod illis valde abutantur homines,
& quae alia huius sunt generis. Sic pontificii valde aber-
rabant a scopo, quod veritatem euangelicam inde suspe-
ctam reddere volebant, quod tempore illius restitutionis
varia simul contingerent.

§. XIII.

Propor- In veritatis custodia minus curandae sunt nonnecessariae, ma-
*tio verita-*gis, viles, maxime, necessariae veritates. Quid nobis sint non
tum pro- necessariae, viles ac necessariae veritates, in praecedenti-
bè obser- bus ante oculos posuimus. Jam vero nexum illarum cum
uanda est. vita rite instituenda & vera felicitate ostendamus, ne-
cesse erit. *Necessariae* strictiori significatione dictae, sunt
fundamenta cognitionis, quae ad vitam & felicitatem ma-
nuducent; hinc neque negari possunt, neque ignorari:
viles illa fundamenta vberius explicant, distinctiusque
proponunt; ergo ignorari quidem possent, minime vero
negari, cum negatio ipsis veritatibus necessariis, quas vt-
iles illustrare debent, fidem derogare facile posset. Quae
vero *nonnecessariae* dicuntur, nullum nexum cum vita no-
stra rite instituenda & vera felicitate habent; hinc & ne-
gari & ignorari tuto possunt; si modo negatio aut con-
traria assertio animos hominum in ipsa cognitione neces-
saria non turbet, aut aliud cuiusdam momenti secum fe-
rat incommodum. Quod vero regula nostra in custodia
harum veritatum obseruanda sit, ex secunda nostra vniuer-
sali fluit propositione, in qua praecipitur, vt omnes veritates
pro nexu suo cum vita & felicitate custodiamus. Nec al-
liter fieri potest. Quamuis enim nihil forsitan damni me-
tuendum sit, si non necessariae veritates nobis essent per-
sipe-

ſpectae; cuſtodia tamen noſtra non tam ad has, quam ad neceſſarias ſe extendit, minimum extendere debet veritates. Illa enim quaerit cognitionis noſtrae puritatem & haec vitam rite inſtruit felicitatemque genuinam monſtrat. Quae ergo ad hanc faciunt, ad complexum cognitionis purae quoque pertinere merito creduntur. Has veritates & non alias quoque cuſtodire tenemur. Hae vero tantum neceſſariae ſunt & vtilis; inter quas tamen, vt illis primum cedamus locum, arctiſſimus cum vita & felicitate requirit nexus.

§. XIV.

Non ergo ſtatim coelum & terram mouere licet, ſi in non-neceſſariis aliquis a conſuetudine recedat ſententia. Ignorari, immo plane negari poſſunt huius generis veritates; quidni ergo ab vna ſententia ad contrariam tranſilire licebit? His ſariis adeo commotus B. LUTHERVS de eius generis veritatibus in Theologia occurrentibus dixit (*): *Nihil peſtilentius in ec. eſſe non deſia doceri poteſt, quam ſi ea, quae neceſſaria non ſunt, neceſſaria ſiant.* Hac enim tyrannide conſcientiae illaqueantur & libertas fidei extinguitur. B. CHEMNITIVS (**) *In omnibus, inquit, controuerſis ea, quae neceſſarium uſum habent in exercitiis poenitentiae, fidei & pietatis, diſcernenda ſunt ab aliis diſputationibus, in quibus opinionum diuerſitas, vel etiam leuis quaedam hallucinatio, non inferit iacturam fidei & ſaluti.* Eandem quoque ſouet mentem celeberrimus noſter MICHAEL FOERTSCHIVS (***) *Non omne, inquit, quod ſuperſtruitur fundamento, aurum eſt, ſunt lignum, foenum, ſtipulae, quae quanquam nullum adferant uſum, tolerantur tamen aliquando.* Poſtulat id humana infirmitas & profunditas analogiae ſacrae: B. IO. VVIGANDVS (****) de propagatione animae, quam ad non-neceſſarias doctrinas merito referunt, ita iudicauit: *Non eſſe haereſin putandam vel in hanc vel in illam ſententiam ſectare.*

(*) Tom. II. Lat. Viemb. edit. 1541. fol. 331.

(**) c.

tante celeberr. MVHLIO l. c. p. 25.

(***) Praef.

diff. de Prudentia iuſtorum.

(****) in Tr. de Neu-

ral. & Mediis p. 38.

§. XVI.

*Non tamē quas
uis pro
lubitu
non ne-
cessarias
dicere li-
cebit.*

Nunquam tamen veritates necessariae vilesque sub specie non necessariarum negligendae aut plane reiiciendae sunt. Custodia curare debet omnes veritates scitu nobis necessarias atque viles, quomodo ergo vel vna ex illis negligi aut reiici possit, non video. Sed adeo corrupta est nostri seculi ratio, vt saepius frigide res nostrae cognitionis agat, & pro lubitu non necessarias veritates fingens, quae necessariae sunt & viles, facile, vt haec vel illa veritas perfundetur, permittit. Id quod eo magis coercendum est, quo maius inde metuendum est damnum: & quod aperta hoc modo ad indifferentissimum sternitur via.

§. XVI.

Errores, qui fundamentum veritatis non peruertunt, tolerandi sunt.

In custodia veritatis tolerandi interdum sunt errores, qui viam ad vitam & felicitatem non peruertunt. Huius generis errores illi sunt, qui a veritatibus non necessariis aberrant. Quamuis igitur magis videatur consultum, si plane nullos nos irretirent errores; conditio tamen hominum vix permittit, vt omnibus insistamus refutandis. Malitia quoque illorum, qui errores disseminant, adeo pertinax est, vt omnibus abrogandis vix sufficimus. Et si dicendum, quod res est, custodia tantum praescribit illos errores euitandos, qui viam ad vitam & felicitatem peruertunt; vt veritas tertia vniuersalis ostendit. Hinc quo minus errores fundamenta non peruertentes toleremus, nihil prohibere video.

§. XVII.

Custos debet esse idoneus.

Non nisi idoneus veritatis exerceat custodiam. Ad normam genuinam diiudicandae sunt veritates & errores. Norma ergo prius à custode cognoscenda est. Conuenientia quoque aut discrepantia alicuius opinionis cum illa probe inspicienda. His vero negotiis nemini humeros subicere licebit, nisi qui idoneus est; alias enim custodiam exercere nequit. Non ergo negligenda sunt, quae HORATIUS (*) omnibus occinit:

sumi-

*Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
Viribus & versate diu, quid ferre recusent,
quid valeant humeri.*

Multi tamen sunt, qui maximo & ecclesiae & reipublicae damno de omnibus aliorum sententiis opinionibusque iudicium ferre audent, licet rem ipsam non perspectam habeant, aut alias ne micam fere facultatis iudicandi in seprehendant, aut iuuenum anni illam, si quae adest, adhuc impediunt, quo minus rite de suis, tantum abest, ut de aliorum rebus, sententiam ferre queant. Haec nimia iudicandi licentia merito coercenda est.

§. XVIII.

Praeparandus & instruendus est custos ad tam magni momenti negotium. Si omnes adessent vires atque perfectio-
nes, quibus instructus esse debet custos, nulla opus esset *stodi prae-*
praeparatione. Sed homines plane nescit, qui conditio-
nem illorum non habet perspectam, quod ante emenda-
tionem & intelligendi facultate satis impedita & volunta-
te maxime peruersa laborent mortales. His igitur cum
impediatur genuina custodia, aut haec infeliciter suscipie-
tur, aut custos prius praeparandus erit. Omnia ergo, quae
ex *Logica* & morum disciplina huc faciunt, diligenter custo-
di sunt accommodanda. Praeter ea itaque, quae in capite
secundo circa emendam voluntatem commendaui-
mus, etiam ex lege nostra fluit, quod intellectus genuina rati-
one veritatem inueniendi & examinandi sit instruendus
praeiudiciisque exuendus; & quae alia huius sunt gene-
ris.

§. XIX.

Media legitima & sufficientia quoque in custodia adhibenda sunt. *Media le-*
Ordine naturali & à DEO praescripto nunquam aliquid ef-
fici sine mediis potest. Huius rei testes sunt experien-
tia & rerum singularium collectio seu inductio. Hinc ad
omnem actionem & negotium, finem, subjectum & me-
dia requirunt moralium rerum cultores. Quin ergo in
custodia veritatis media adhibenda sint, dubitare non pos-
sumus.

50

fimus. Cum vero media ita comparata esse debeant, vt ad finem acquirendum faciant, huic omnino debent esse accommodata & proportionata, quod fieri nequit, nisi genuina sint atque sufficientia. Illa vero genuina erunt, quibus veritates confirmare, errores detegere & refutare atque deprimere possumus. Ita enim conseruatur veritatis puritas.

§. XX.

*Optima
adhibenda
sunt argu-
menta.*

In defendenda veritate & refutandis erroribus optima quaeque custodi euoluenda sunt argumenta commodisque simul verbis proferenda. Hominis intellectus ita est comparatus, vt non facile quidquam admitat, nisi validis corroboretur aut destruat argumentis. Qui ergo custodiam agere sibi proponit, non quaeque in buccam incidentia proferat, aut argumenta infirmia cumulet, sed seligat optima. Illa enim saepius rem magis perdunt, quam consequuntur. Multo vero minus illi rite custodis fungentur officio, qui consulto leuia in refutandis erroribus aut confirmandis veritatibus adhibent argumenta, vt homines eo facilius ab his ad illos queant transilire. Exemplo nobis esse potest IULIUS CAESAR VANINVS, vel potius LVCILIVS, de quo THEOPHILVS SPIZELIVS, (*) *Vaninus*, ait, in *ambiteatro* magno „molimine & nouo ac solidiori modo prouidentiam diuinam aduersus veteres Philosophos, Atheos, Epicureos, Peripateticos & Stoicos defendere quidem videtur, reuera tamen saepius ita defendit, vt potius turpiter prostrinat atque „desertuat, idque eo potissimum sine, vt si infirmiores vident, tantum Atlantem tam raris atque tam nouis ex Philosophia pariter ac Theologia machinis adhibitis argumentorum Atheisticorum momenta atque pondera sustinere non „potuisse, sibi statim nihil amplius certi, nihil solidi promittere, sed in scepticismum, immo Atheismum sponte sua „prolabantur. Sed nec omittenda sunt verba rem commode exprimentia. Minus commoda enim vel lites tantum protrahunt, vel nouis facile anam praebent erroribus.

(*) In *Scrut. Atheismi* p. 20. seq. conf. GISEBERTVS VOETIVS in *diff. select.* I. p. 147. seqq.

(43) 50
CAP. IV.

DE

Regulis prudentiae in custodia veritatis observandis.

§. I.

Prudentum placita, post leges à fine quarumcunque rerum deriuatas, ex circumstantiis earundem externis, & quae plane ex accidenti in his deprehenduntur, colligenda esse, alibi saepius probauimus. Quae ergo in custodia obseruandae sunt prudentiae regulae, eadem ratione eius generis circumstantiis pronò fluent amne. Praecipuas ergo ab hoc fonte nobis deriuare adhuc licebit. Sed ne aberremus, fundamenti loco ponendum est sequens ab illis desumptum caeteras prudentum regulas cognoscendi principium: *Quicquid circumstantiae custodiae veritatis suadent agendum vel omittendum, illud omnino agendum est vel omittendum.* Quae autem eius generis circumstantiae suadeant disuadeantue, experientia & propria & aliorum nos docebit, sub ipsis regulis mox exponenda.

Prudentiae regulae ex circumstantiis cognoscuntur.

§. II.

Aduersariorum & dissentientium mentem in proponendis opinionibus suis diligenter & caute expiscari debet veritatis custos. Mens aduersariorum & dissentientium *conservanda est cognitionis nostrae puritas, errores hinc detegendi. Errores sunt cogitationes, quae cum principis suis cognoscendi non conueniunt, & quae certis inuoluntur verbis. Haec vocabula saepius cogitationes falsas statim produnt; interdum tamen difficile est ex verbis primo intuitu colligere cogitationem huius illiusue auctoris esse falsam aut periculofam, cum sanam admittere videantur interpretationem, aut alias bonam prae se ferre intensionem.*

F 2

intentionem. (*) Saepius vero sententia non adeo erronea aut periculosa est, verbis tamen incommodis aut erroribus facile ansam praebentibus exprimitur. Mens ergo genuina rite inuestiganda est, vt videamus, num ipsa opinio falsa sit & refutanda, an verba tantum emendanda, aut mitius interpretanda; vt futuro tempore vel errores euitentur, vel verba minus commoda corrigantur.

(*) Exempla huius rei deprehendimus in *Epistolis Theolog. LIBERII DE S. AMORE seu IOANNIS CLERICI* passim.

§. III.

Modeste ac caute cum dissentientibus agendum.

Dissentientes, praesertim qui alias candidi sunt & meritis claris non statim aduersariorum nomine refutandi, sed clam prudenter admonendi, antequam publicis refutantur sermonibus. Aduersarii merito dicuntur, qui praecipuam quandam pertinaciter corrumpere student veritatem. Dissentientes vero vocare possumus, qui a non adeo claris atque magni momenti veritatibus aberrant, nec pertinaciter opinioni suae inhaerent. Hi vero vel ex infirmitate, vel alium in finem vitalem opinionem quandam, falsam quidem, sed non adeo periculosam fouent. Si ergo hos aduersariorum nomine traducere aut publice refutare vellemus, facile plus incommodi quam commodi in veritate conferuanda esse expectaturi. Hinc prius clam admonendi sunt, vt emendent aut plane deserant opinionem suam. Si vero non statim velint, & metuendum sit, ne opinionem praeter spem abusus quidam excipiat, refutari quidem possunt, sed suppresso eorum nomine, ne muneris, cui praesunt, contraria ratione pessum eat auctoritas.

§. IV.

Custos blandimentis se infelix aut munusculis literariis inducatur, ut errores eorum capi non capiat.

Caveat custos, ne epistolis, blandimentis aduersariorum vel minoris momenti iudicet vel alias toleret. Fieri saepius solet, vt aduersarii, vel qui alias periculosam fouent opinionem, scripta sua viris in doctrinae cuiusdam genere maxime claris mittant, adiectis literis, quibus vel coecare eorundem animum, vel effeminatum reddere stu-

Is falso verum, iusto secernit iniquum,
 Quem decorant artes & pietatis amor.
 Et recti custos praefert aeterna caducis,
 Hoc virtutis iter; caetera mortis erunt.
 Sic sibi, sic Christo, patriae, patriaeque Parenti
 Viuit; post mortem nos meliora manent.

Optimo WEDELI de eo, quod iustum est circa veritatem custodiendam disputanti ita applaudebat

JOH. REINHARD RVS,

L. L. O. O. P. P. O.

Qvanto, WEDELI, studio tractaveris artes,
 Docto musarum de Cathedra ore probas.
 Gratulor ex animo: faxit mox Jona supremus,
 Praemia quo referas digna labore tuo.

ita

Nobilissimo Dno Respondenti, auditori suo aestu-
 matissimo applausurus scribebat

CHRISTIANVS STOCK,

Phil. M. eiusdem in Ac. Jen. Adj.

VT prohibent oculum nebulae discernere coelum,
 Sic verum, ob mentis nubila, nemo videt.
 Ut notus obscuro deterget nubila coelo,
 Sic recti, tenebras pectore pellit, amor.
 Qui bene perquirat causas & pondera rerum,
 Ille sibi & Patriae commodat atque DEO.

Ita mentem & adfectum singularem erga Nobilissimum ac Clarissimum Respondentem Auditorem diligentissimum ac variae eruditionis sectatorem strenuum testari voluit

PRAESES.

Est fatuus miles, verbis qui iacitat arma,
 Et quid pugna fiet, se quoque scire putat.
 Qui tamen haud unquam pugnantes viderat hostem,
 Nec faciem aut pedes sustinet ense peti.

Instar

*Inftar qui leporis mox explofo igne tremefcit,
 Cui virtus properos reddidit apta pedes.
 Sic plerique operam ftudiu dant tempore noftro:
 Vt mox fufficiat, fi modo pauca fciant.
 Aff pugnando animus fit fortis fitque fubaftus,
 Nec pugna virtus vlla carere poteft.
 Recte doctirina quoque tu contendere geflis,
 Scire tuum vt certe patria cara fciat.
 Pergere operam ftudiu dare finceram usque WEDELI,
 Patria cum videt haec, praemia certa dabit.*

Haec pauca doctiffimo WEDELIO, amico fuo, virtutis cultori ftrenuo, cum voto fortunae adhibita induftria dignae, properante manu adfcripfit
 M. IO. GOTTHELE. ROSA.

VERI natura eft, quod non fugit afpera lucis
 Fata, fides homines nec timet orta DEO.
 Indolis eiusdem tu frater (*Vera fatendum eft*)
 Es, qui femper eras, publica facta probant.
 Scande (nec inuideo) phoebacia cafta, fit alma
 VERI tuta tua fub ftatione fides.
 Hinc, dum tellus habet fidei veftigia VERI
 Atque fides fraudis nescia fanta manet.
 O WELLEIE tuae debitae praeconia laudis,
 Quae Tibi IENA dabit, nescia mortis erunt.
 Virtutis patriae tu cultor & aemule felix,
 Deueneranda Domus fpesque decusque Patris.
 Per te Welleiae caput incrementa paternae
 Incluta ftirps veteri nobilitate domus.
 Plaudite fed raucum (nec desfpice) nofta triumphis
 Addit Apollineis Cimbrica mufa Vale.

RESPONDENTI

Nobiliffimo & praefantiffimo, amico coniunctiffimo, fratris melliffimo

NICOLAO VVEDELIO

gratulandus haec mittit

IOHANNES ADOLPHVS BROERSON.

Cimbri-Danus,

Mut-

Milli se superasse putant Sophiae aequora vasta,
 Per Scoti latebras, per Gabrielis opus.
 Thomae constanter voluunt altisque recessus;
 Voluunt Aegidium, doctaque scripta Svaretz,
 Sed tamen ignorant, quid distent aera lupinis,
 Nec pandunt, veras diuitis artis opes.
 Namque omnis veri custos rigidusque Satelles
 Non fumum vendit, sesquipedale fugit.

Ob egregium eruditionis specimen à nobilissimo Dno
 Respondente, non animi probitate magis quam
 pertinacis industriae laude conspicuo animum ita
 testari voluit

SAMVEL FRIDERICH WEITZMANN,
 S. Th. & Phil. Stud. Frideberga-Neo-Mar-
 chicus.

Integritas animi placuit, tua cognita Virtus,
 Et pietas longo tempore nota mihi.
 Ergo dum licuit, nec te mihi carior alter.
 Nec candore Pio iunctior ullus erit.
 Vidi te libros inter musasque sedentem,
 Num vero ingenii reddere dona paras.
 Perge nec inuideo; precor & tibi praemia magna
 Et labor & candor, quae meruere, tuus
 Tu quoque constanter nostrum tuearis amorem.
 Muto quidem coelum, credito, non animum.

*Subitaneas hasce lineolas tanquam amicitiae minus su-
 catae monumentum aere perennius apponebat, ad pe-
 nates patrios reuersurus*

JOH. CHRISTOPH. HORNUNG,
 Rendesburgo-Hollatus.

Errata.

pag. 11. lin. 18. pro tam lege cam. p. 15. l. 3. loquun-
 tur. pag. 22. lin. 3. pro suo lege sub. p. 29. l. vlt. leg.
 praesenti. pag. 35. l. 15. pro quaeamus lege queamus. p.
 37. l. 31. leg. morbis. p. 40. l. 17. pro nullos lege nulli.

Jena, Diss., 1717

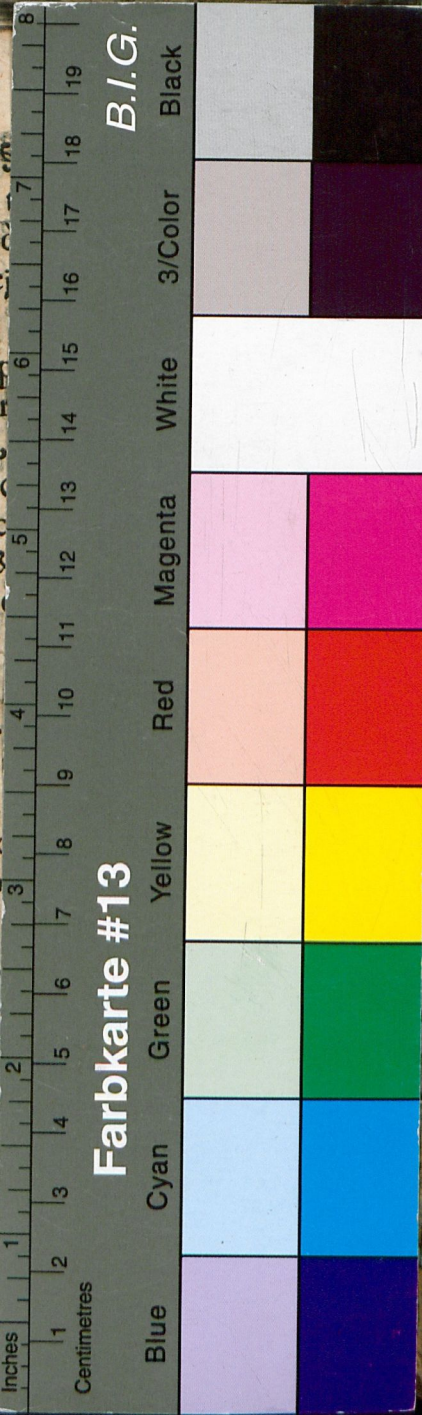
(X 2583 127)

V078

Farbkarte #13

B.I.G.

1717.

DISSERTATIO PRACTICA
DE EO, QUOD IVSTVM EST
CIRCA
**CVSTODIENDAM
VERITATEM,**

3
15
1717, 11

Oder:
**Was die Erhaltung der reinen Wahrheit
zu thun und zu lassen erfordere?**

QVAM
DIVINA ADSISTENTE GRATIA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO
GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MON-
TIVM, ANGARIAE ET GVESTPHALIAE,

RELIQVA,
IN ACADEMIA IENENSI
INCLVTI PHILOSOPHORVM ORDINIS CONSENSV,

D. MARTII CIO IO CCXVII
PRAESIDE

IO. IACOBO LEHMANNO,
PH. M. EIVSQUE AMPLISS. ORD. ADIVNCTO,
PATRONO AC PRAECEPTORE

IUGITER COLENDO
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET
NICOLAVS VVEDELIVS,
REISBYA-CIMBER.

IENAE,
LITTERIS IO. BERNH. HELLERI.

